

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Zoya Klara Petrič

Za zaprtimi vrati družinskega nasilja

Diplomsko delo

Ljubljana, 2025

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Zoya Klara Petrič

Za zaprtimi vrati družinskega nasilja

Diplomsko delo

Mentorica: izr. prof.. dr. Lea Šugman Bohinc
Somentorica: Maruša Zalokar

Ljubljana, 2025

ZAHVALA

Zahvaljujem se družini in prijateljem za vso podporo med pisanjem tega dela.

Hvala tudi mentorici in somentorici za strokovno podporo in dragocene napotke.

Za zaprtimi vrati družinskega nasilja

Povzetek diplomskega dela

Diplomsko delo obravnava problematiko družinskega nasilja, pri čemer je poseben poudarek na partnerskem nasilju nad ženskami. Namen dela je raziskati, zakaj žrtve ostajajo v nasilnih odnosih in kako psihološki, družbeni ter ekonomski dejavniki vplivajo na njihove odločitve. V teoretičnem delu najprej pišem o opredelitvi družine in družinskega nasilja ter predstavim vrste nasilja. Nato predstavim različne teoretične okvire za preučevanje nasilja, ki ponujajo vpogled v razumevanje kompleksnih odločitev o vztrajanju ali zapustitvi nasilnega odnosa. Vključim teorijo socialnega učenja, teorijo navezanosti, teorijo naučene moči, feministično teorijo in nasilje kot travmo. Nadaljujem s procesom nasilja, in sicer s posebnim poudarkom na dinamiki nasilnega odnosa, vključno s fazami nasilnega kroga ter posledicami izpostavljenosti dolgotrajnemu nasilju. Zaključim s predstavitvijo dejavnikov, ki vplivajo na to, da ženske vztrajajo v nasilnem odnosu. Opišem vlogo socialnega dela. V empiričnem delu predstavim kvalitativno raziskavo z analizo sekundarnega gradiva – knjige *V njeni koži*, ki vsebuje osebne pripovedi žensk, ki so preživele nasilje. Ugotovitve kažejo, da je razumevanje kompleksnosti žrtvine situacije ključno za učinkovito podporo in pomoč. Poudarjena je pomembnost vloge strokovnjakov pri prepoznavanju nasilja, nudenju podpore ter opolnomočenju žrtev za odhod iz nasilnega odnosa.

Ključne besede: nasilje v družini, intimnopartnersko nasilje, odločitev za odhod, socialno delo, vztrajanje, teorije za preučevanje

Behind closed doors of domestic violence

Graduation Thesis Abstract

The thesis deals with the issue of domestic violence, with a special focus on partner violence against women. The aim of the thesis is to explore why victims remain in violent relationships and how psychological, social and economic factors influence their decisions. In the theoretical part, I first write about the definition of family and domestic violence and present the types of violence. I then present different theoretical frameworks for the study of violence, which offer insight into understanding the complex decisions to persist in or leave a violent relationship. I include social learning theory, attachment theory, learned helplessness theory, feminist theory and violence as trauma. I continue with the process of violence, with particular focus on the dynamics of the violent relationship, including the stages of the cycle of violence and the consequences of exposure to prolonged violence. I conclude with a presentation of the factors that influence women's persistence in violent relationships. I describe the role of social work. In the empirical part, I present a qualitative study through the analysis of secondary material, of the book *In Her Skin*, which contains personal accounts of women who have survived violence. The findings show that understanding the complexity of a victim's situation is crucial for effective support and assistance. The role of professionals in identifying violence, providing support and empowering victims to leave violent relationships is highlighted.

Key words: domestic violence, intimate partner violence, decision to leave, social work, persistence, theoretical frameworks

KAZALO

1. TEORETIČNI DEL	1
1.1. Definicija družine	1
1.2. Nasilje v družini	2
1.3. Vrste nasilja	3
1.3.1. Psihično nasilje	3
1.3.2. Fizično nasilje	3
1.3.3. Spolno nasilje	4
1.3.4. Ekonomsko nasilje	4
1.3.5. Zanemarjanje	5
1.3.6. Prisilni nadzor	5
1.4. Teoretični okviri za preučevanje nasilja	5
1.4.1. Teorija socialnega učenja	6
1.4.2. Teorija navezanosti	7
1.4.2.1. Stili navezanosti	8
1.4.3. Teorija naučene nemoči	10
1.4.4. Feministične teorije	11
1.4.5. Nasilje kot travma	12
1.5. Proces nasilja	13
1.6. Označevanje žensk z izkušnjo nasilja	14
1.7. Posledice nasilja	14
1.8. Vztrajanje v nasilnem odnosu	15
1.9. Socialno delo	17
2. FORMULACIJA PROBLEMA	20
2.1. Raziskovalna vprašanja	21
3. METODOLOGIJA	22
3.1. Vrsta raziskave	22
3.2. Teme raziskovanja	22
3.3. Merski instrument	22
3.4. Populacija in vzorec	23
3.5. Zbiranje podatkov	24
3.6. Obdelava in analiza gradiva	24
4. REZULTATI	25
5. RAZPRAVA	39
6. SKLEPI	48
7. PREDLOGI	49
8. VIRI IN LITERATURA	51
9. PRILOGE	58

9.1. Priloga št.1: Odprto kodiranje	58
9.2. Priloga št. 2: Osno kodiranje	63

1. TEORETIČNI DEL

1.1. Definicija družine

Obstajajo različne definicije družine, ki se razlikujejo tudi med posameznimi strokami (Rener in druge, 2006). Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008), v nadaljevanju ZPND, med družinske člane oziroma članice šteje:

- zakonca ali zunajzakonskega partnerja,
- sorodnike v ravni vrsti,
- sorodnike v stranski vrsti do vštete četrtga kolena,
- oseba v svaštvu v ravni vrsti in v ravni vrsti do vštete drugega kolena,
- posvojitelje in posvojence,
- rejnike in otroka, nameščenega v rejniško družino,
- skrbnika in varovanca,
- osebe, ki imajo skupnega otroka,
- osebe, ki živijo v skupnem gospodinjstvu,
- osebe, ki so v partnerskem razmerju, ne glede na to, ali živijo v skupnem gospodinjstvu.

Nowotny, Fux in Pinelli (2004, v Rener idr., 2006) podajo sociološko definicijo družine, kjer družino razumejo kot skupino oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu, ki ga sestavljata vsaj en otrok in vsaj ena odrasla oseba ter so med seboj povezane z zakonsko zvezo ali s kohabitacijo in starševskim razmerjem. Diane Gittins (1993) meni, da obstaja veliko različnih načinov, kako si ljudje organizirajo zasebna življenja in da je družina le ideološki ter stereotipni konstrukt, ki se je oblikoval in se ohranja z namenom, da se lahko uveljavljajo določene oblike družbenega nadzora.

Različne oblike in vsebine družinskega življenja lahko v marsičem pogojujejo verjetnost nastanka konfliktnih in nasilnih interakcij. Tako so lahko značilnosti, zaradi katerih je družina dojeta kot toplo, varno, podporno in intimno okolje, po drugi strani tesno povezane s spori in nasiljem (Kanduč, 2001). Ljudje imamo veliko potrebo, da bi pripadali majhni skupini ljudi, ki velja za njihov varen pristan. Ta potreba je univerzalna in je eden od razlogov, da institucija družine sploh (še) obstaja. Vsak izmed nas si želi družinsko okolje doživljati kot temeljni varnostni sistem; zato izdajstva v tem sistemu najbolj bolijo in tudi najbolj psihološko škodujejo. Za vztrajanje v družini z nasiljem obstaja več razlogov. Žrtev se pogosto nima

nikamor umakniti, morda ker te možnosti ne vidi ali ima prešibko socialno mrežo oziroma mrežo podpornih odnosov zunaj družine (Drole in Gantar, 2008).

1.2. Nasilje v družini

ZPND (2008) nasilje opredeli kot vsako uporabo fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu oziroma zanemarjanje ter zalezovanje žrtve – ne glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročitelja nasilja – in telesno kaznovanje otrok. Zakon namenja posebno pozornost tudi otrokom, ki so žrtve nasilja oziroma so prisotni ob izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali živijo v okolju, kjer se nasilje izvaja.

Nekateri socialni psihologi menijo, da je nasilje podmnožica agresije. Natančneje, najpogostejša znanstvena definicija nasilja je ekstremna oblika agresije, katere cilj je huda telesna škoda. Agresija je pojav, ki se lahko kaže v različnih oblikah – od dejanj, kot je zmerjanje, do resnejših dejanj, kot sta udarjanje in brcanje, ter hujših dejanj, kot so streljanje, zabadanje in umor. Ker se agresija pojavlja v različnih oblikah, je včasih težko ugotoviti, ali je do agresije sploh prišlo. V socialni psihologiji pa je agresija najpogosteje opredeljena kot vedenje, katerega namen je škodovati drugi osebi, ki je motivirana, da se tej škodi izogne (Allen in Anderson, 2017).

Navadno nasilje v družini ni enkratni dogodek, ampak traja dlje časa. Kmalu se lahko stopnjuje v zmerjanje, prelaganje krivde na žrtev, hujše žaljivke, grožnje, celo v fizično, spolno in ekonomsko nasilje, kar povzročitelj nasilja počne vse pogosteje (Obran Rapolane, 2018, str. 17).

Darja Zaviršek pravi, da nam pogled v zgodovino dokazuje, da je bila družina vselej prostor medosebnega nasilja. Kot izjeme navaja obdobja spolno egalitarnih, nizko strukturiranih družb, ki spadajo v čas lovsko nabiralniških skupnosti. Za vso poznejšo zgodovino pa je bilo nasilje v partnerskih odnosih in med otroki ter starši nekaj običajnega (Zaviršek, 1993, str. 43).

Eugen Lupri (1990, v Zaviršek, 1993, str. 43) družino definira kot najbolj nasilno institucijo moderne družbe in trdi, da ima vsaka družina tako socialno dinamiko, ki lahko privede do nasilja.

Med dejavnike, ki so pomembni za razumevanje visoke stopnje nasilja v družini, pa sodijo tudi kulturne norme, ki delno opravičujejo uporabo nasilja med družinskimi člani in hkrati obsojajo

nasilje zunaj družine. V družini se pojavljajo različne vezi in odnosi, ki so ekonomsko, psihološko in biološko pogojeni. Pri nasilju v družini gre navadno za zlorabo teh razmerij, ki so med člani skupnosti vzpostavljena; praviloma gre tu za šibkejše člane, kot so otroci ali ženske (Vrhovno sodišče RS, 2009, točka 10).

1.3. Vrste nasilja

1.3.1. Psihično nasilje

Psihično nasilje je najbolj razširjena oblika nasilja, ki se povezuje tako s fizičnim kot tudi s spolnim in ekonomskim. Na začetku je lahko zelo neopazno; tudi za žrtev, ki ga doživlja (Plaz, 2014a). Po Meden (1998) lahko govorimo o psihičnem nasilju, kadar gre za ponavljajoči se vzorec nadzorovanja, s katerim eden od partnerjev doseže tisto, kar želi, in sicer na račun drugega partnerja, njegovih pravic, prepričanj ter želja.

Psihično nasilje lahko vključuje:

- grožnjo s pretepanjem,
- posmeh glede videza žrtve, njenih navad, inteligentnosti ipd.,
- izoliranje od prijateljev ali družine,
- partnerjeve grožnje, da bo odpeljal otroke,
- prikrajšanje glede denarja,
- partnerjeve grožnje, da bo žrtev vrgel iz hiše,
- uničevanje pohištva ali stvari, ki žrtvi veliko pomenijo (Pravno informacijski center, 1998, v Plaz, 2014a).

Gre predvsem za nadzor nad drugo osebo, tj. za prevlado nad njo in ustrahovanje. Sčasoma povzročitelj nasilja pri žrtvi doseže, da se ga ta boji in se uklanja njegovi volji. Psihično nasilje pogosto preraste v fizično, kar se navadno zgodi v trenutku, ko je partner prepričan, da ga žrtev ne bo zapustila (Plaz, 2014a).

1.3.2. Fizično nasilje

Fizično nasilje je najbolj očitno in sega vse od klofut do brc, udarjanja z glavo ob tla ali steno, pretepanja z različnimi predmeti, metanja predmetov v osebo, napadov z nožem, lasanja, umora. Vsako fizično nasilje je hkrati tudi psihično; meja je tam, kjer se besednemu nasilju

pridruži udarec. Prvo partnerjevo nasilno dejanje žensko popolnoma preseneti in običajno se zgodi, ko odnos traja že dlje časa. Značilno je, da se partner opraviči, mu je žal, žrtvi obljublja, da se nasilje ne bo ponovilo. Vendar pa ima nasilje tendenco naraščanja in zelo malo je možnosti, da se ne bo ponovilo (Plaz, 2014a).

Policijske statistike v Sloveniji kažejo, da so v 99 % nasilja med odraslimi v družini žrtve ženske, povzročitelji pa moški. Fizično nasilje je tudi lažje dokazljivo, saj so posledice napadov vidne in v primerih, ko žrtev poišče zdravniško pomoč, tudi zabeležene v zdravniških kartotekah (Ženska svetovalnica, b. d.).

1.3.3. Spolno nasilje

Spolno nasilje je definirano kot nezaželen poseg v posameznikovo spolno integriteto in pomeni vsako dejanje, s katerim se eden od partnerjev ne strinja (Kuhar idr., 1999, v Plaz, 2014a). Cilj spolnega nasilja ni spolni odnos in orgazem, temveč dokazovanje premoči in popolnega nadzora nad žrtvijo (Plaz, 2014a). Svetovna zdravstvena organizacija (World Health Organisation, 2022) spolno nasilje opredeli kot vsako spolno dejanje, poskus spolnega dejanja ali drugo dejanje, ki je usmerjeno proti spolnosti osebe z uporabo prisile, ne glede na odnos storilca do žrtve ali okolje, v katerem se dejanje zgodi.

Posledice spolnega nasilja so lahko zelo hude. Žrtve se pogosto počutijo krive, strah jih je drugih ljudi, so jezne, imajo občutek, da so neprestano umazane, počutijo se ponižane in izgubijo zaupanje vase, lahko pa se pojavijo tudi motnje hranjenja, psihosomatske bolezni ter različne odvisnosti (Plaz, 2014a).

1.3.4. Ekonomsko nasilje

ZPND (2008) ekonomsko nasilje opredeli kot neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje družinskega člana pri razpolaganju z dohodki oziroma upravljanju s premoženjem, s katerim družinski član sicer samostojno razpolaga oziroma upravlja, ali neupravičeno omejevanje razpolaganja oziroma upravljanja s skupnim premoženjem družinskih članov.

Čeprav se je položaj žensk v modernih družbah spremenil v tolikšni meri, da je pravni položaj žensk z ustavo in zakoni izenačen s pravnim položajem moških, je v zasebni sferi gospodinjsko delo še vedno v domeni žensk. Ženske pogosto za opravljanje istega dela še vedno dobijo manjše plačilo kot moški in težje dobijo redno zaposlitev zaradi svojega biološkega spola. Tako

se ekonomsko nasilje zrcali tudi v življenju družin (Ženska svetovalnica, b. d.; Švab idr., 2006). Ekonomsko nasilje tako lahko pomeni popoln nadzor nad družinskimi prihodki, odrejanje določene vsote denarja za gospodinjstvo, kot je žepnina, in če je ženska brezposelna, jo partner lahko kaznuje s tem, da ji ne da denarja za stroške gospodinjstva (Plaz, 2014a).

1.3.5. Zanemarjanje

ZPND (2008) v svoji opredelitvi nasilja v družini vključi tudi zanemarjanje, kjer gre za obliko nasilja, kadar oseba opušča dolžno skrb za družinskega člana, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti, razvojnih ali drugih osebnih okoliščin.

1.3.6. Prisilni nadzor

Prisilni nadzor predstavlja specifično obliko nasilja v družini, ki v sistemu pomoči žrtvam pogosto ostaja spregledan (Šeme in Šeme, 2024). Gre za dejanje ali vzorec dejanj, napadov, groženj, poniževanja in ustrahovanja ali drugih zlorab, ki se uporabljajo za škodovanje, kaznovanje ali ustrahovanje žrtve. To nadzorujoče vedenje je zasnovano tako, da naredi osebo odvisno od povzročitelja, ki jo izolira od podpore, izkorišča in ji odvzema neodvisnost, s čimer uravnava njeno vsakdanje vedenje (Women's aid, 2025). Njegova posebnost je v cilju, ki je obvladovanje partnerjeve edinstvene subjektivnosti in osredotočenosti na vsiljevanje spolnih stereotipov v vsakdanjem življenju. Rezultat te vrste nasilja je stanje nesvobode, kar žrtev doživlja kot ujetost (Stark, 2023).

Stark (2023) pojasnjuje, da lahko vidimo posledice prevlade, kot so jeza, depresija, strah, zloraba substanc, številni zdravstveni problemi ali poskusi samomora, ne pa dominacije same. In če pogledamo na te učinke izven njihovega konteksta, ni nič čudnega, da več pozornosti posvečamo osebnosti in vedenju žrtve kot temu, kar storijo povzročitelji.

1.4. Teoretični okviri za preučevanje nasilja

Različne teoretične perspektive ponujajo razumevanje posebnih koristi in ovir, s katerimi se posamezniki soočajo pri kompleksni odločitvi o vztrajanju v nasilnem odnosu ali njegovi prekinitvi. Pri tem na proces odločanja vplivajo tako osebni kot tudi situacijski dejavniki (Hendy in drugi, 2003, str. 163).

1.4.1. Teorija socialnega učenja

Kljub njeni starosti še vedno aktualna teorija socialnega učenja razlaga človeško vedenje kot rezultat stalne vzajemne interakcije med kognitivnimi, vedenjskimi in okoljskimi dejavniki. Koncept vzajemnega determinizma kot osrednji del te teorije poudarja, da posamezniki ne delujejo zgolj kot pasivni prejemniki zunanjih vplivov, temveč lahko do določene mere vplivajo na svoje okolje in svojo usodo. Kljub temu pa ta proces še ne omogoča popolnega samousmerjanja, saj posameznikove možnosti ostajajo omejene z okoljskimi dejavniki. Tako posameznik in njegovo okolje delujeta medsebojno in sooblikujeta človekovo vedenje in razvoj (Bandura, 1976).

Albert Bandura (1976) opisuje, kako se lahko v družinskih odnosih vzpostavijo destruktivni vzorci vedenja, ki jih vzdržuje vzajemna okrepitev nasilnih interakcij. Navaja, kako znotraj družine neugodne družbene prakse sprožijo prisilno vedenje, ki zaradi svojih averzivnih značilnosti ustvarja pogoje za nadaljnjo okrepitev in vzdrževanje takšnih interakcij. Patterson in sodelavci (Patterson & Cobbs, 1971, v Bandura, 1976, str. 200) so s pomočjo analize zaporednih verjetnosti vedenja v družinskih interakcijah pokazali, da lahko družinski člani zaradi medsebojno prepletenih nepredvidenih okoliščin postanejo hkrati povzročitelji in žrtve prisilnih odnosov. Ta vzorec je še posebej izrazit v družinah, kjer se člani medsebojno učijo strategij nadzora, ki temeljijo na uporabi bolečih in prisilnih tehnik. Takšne interakcije pogosto vodijo v stopnjevanje agresije. V takšnih primerih vsak družinski član prispeva k ustvarjanju averzivnih spodbud za drugega (kot so odpor, stres, jeza, tesnoba ...), pri čemer je prisilno vedenje okrepljeno, kadar eden izmed članov uspe uveljaviti svojo moč s še intenzivnejšimi protiukrepi.

Tovrstni vedenjski vzorci pojasnjujejo, kako se destruktivni odnosi vzdržujejo in prenašajo skozi čas. Na tej podlagi lahko razumemo dinamiko nasilja v družini. Številni menijo, da igrajo ključno vlogo pri bivanju z nasilnim intimnim partnerjem pretekle izkušnje ženske z nasiljem, ki ga je doživela bodisi kot otrok bodisi kot odrasla oseba – še zlasti, če je bila priča ali žrtev zlorabe znotraj svoje družine (Anderson in Saunders, 2003). Vendar pa številne študije ugotavljajo, da bodo ženske, ki so bile priče starševskemu nasilju ali so bile same zlorabljene v otroštvu, verjetneje zapustile nasilno razmerje kot tiste, ki niso bile viktimizirane (Gondolf in Fissher, 1988; Pagelow, 1981). Lahko rečemo, da zgodovina nasilja včasih lahko okrepi

odločenost žensk, da pobegnejo zlorabi, vendar so na splošno ugotovitve nedosledne (Anderson in Saunders, 2003).

Storilci nasilja pogosto zmanjšujejo občutek krivde pri sebi tako, da žrtev dehumanizirajo ali ji pripisujejo krivdo. Slabo ravnanje s posamezniki, ki so razčlovečeni in/ali ponižani, manj verjetno vzbudi občutke samoobtoževanja v storilcih, kot če bi jih dojemali kakor enakovredna človeška bitja z lastnostmi človekovega dostojanstva. Dehumanizirane posameznike se pogosto obravnava, kot da so neobčutljivi in odzivni zgolj na nasilno ravnanje. Takšen proces služi kot mehanizem za zmanjšanje občutka krivde in samokaznovanja pri storilcih, saj omogoča zaznavanje žrtev kot manjvrednih ali celo nevrednih sočutja (Zimbardo, 1969, v Bandura, 1976). Le ena izmed mnogih psihičnih posledic nasilja je, da se pri žrtvi pojavijo občutki ničvrednosti, strahu, ničevosti. Ženska tako izgubi nadzor (ali občutek nadzora) nad svojim življenjem – o njej odloča nekdo drug (Plaz, 2014).

Žrtve nasilja lahko razvijejo občutek nemoči in ne vidijo izhoda iz situacije, četudi ta objektivno obstaja. Bandura (1967) prikaže, kako lahko žrtev uporabi samokaznovanje kot strategijo za zmanjšanje negativnih reakcij drugih. Samokaznovanje, ki se izkaže za učinkovito pri preprečevanju pričakovanih groženj, lahko dolgoročno vpliva na posameznikovo sposobnost realističnega vrednotenja situacij. Posamezniki lahko vztrajajo pri samokaznovalih vedenjskih vzorcih, tudi kadar grožnje prenehajo, s čimer vzdržujejo potrebo po nadaljnjem samokaznovanju. To pomeni, da imajo žrtve pogosto občutek, da nimajo avtonomije nad lastnim telesom, hkrati pa jih spremljajo občutki sramu in brezupa. Žrtve pogosto večkrat odidejo in se vrnejo, preden sprejmejo dokončno odločitev, da povzročitelja zapustijo (Okun, 1986).

1.4.2. Teorija navezanosti

Navezanost je čustvena vez, ki se razvije z drugo osebo in odraža zaupanje in varnost, ki ju oseba čuti v tem odnosu (Brogaard, 2015).

Teorija navezanosti (Bowlby, 1988, str. 119–123) temelji na predpostavki, da otrokov zgodnji odnos z njegovim skrbnikom vpliva na njegove prihodnje odnose. Po tej teoriji so vsi ljudje primarno usmerjeni v iskanje navezanosti ali trajnih tesnih čustvenih vezi z drugimi v razmerju. Poleg tega pa posameznik prek procesa navezanosti razvije ponotranjen niz prepričanj o sebi in drugih, kar imenujemo notranji delovni model (Bowlby, 1988, str. 123). Zgodnje interakcije z

materjo (ali drugim skrbnikom) v otroštvu ponotranjimo in tako postanejo del našega notranjega psihičnega sveta (Žvelc, 2011).

Notranji delovni model osebe lahko vpliva na dojemanje lastne vrednosti, kompetenc in ljubezni, delovni model drugih pa je odgovoren za pričakovanja glede razpoložljivosti in zaupanja vrednih drugih. Proces navezovanja se začne že v otroštvu, razvoj zdrave navezanosti pa se lahko nadaljuje skozi vse življenje (Walker, 2009, str. 201).

Bowlby (1973) je tudi predlagal razumevanje, da se posameznikova reprezentacija navezanosti in posledično notranji delovni model aktivirata v stresnih, nepredvidljivih in nestabilnih situacijah. Tako lahko navezanost na druge pomaga pri učenju o uravnavanju čustev.

1.4.2.1. Stili navezanosti

Hazan in Shaver (1994) sta zasnovala tri vzorce romantične navezanosti pri odraslih na podlagi Ainsworthinih kategorij navezanosti pri dojenčkih. V odnosih z intimnimi partnerji varno navezane osebe vzpostavljajo ravnotežje med bližino in osebno avtonomijo. Kadar so v stiski, navadno poiščejo tolažbo in podporo pri svojem partnerju, da bi premagale stresne situacije. Varno navezani odrasli so čustveno stabilni in običajno oblikujejo trajne intimne odnose, ki temeljijo na prijateljstvu in zaupanju. Odrasli, ki so kategorizirani kot osebe z izogibajočim stilom navezanosti, se običajno upirajo oblikovanju tesnih odnosov. Zaradi strahu se ne počutijo udobno, če morajo s partnerjem preživeti veliko časa. V odnosih iščejo priložnost za čustveno in fizično umikanje, v stresnih situacijah pa ohranjajo čustveno distanco tako, da ostajajo zadržani in ne razkrivajo svojih občutkov. Tretji tip navezanosti pri odraslih, ki ga poimenujeta anksiozno-ambivalentni stil, je zaznamovan s pretirano čuječnostjo, popačenim zaznavanjem in nezaupanjem do drugih. Osebe se bojijo zavrnitve, v odnosih potrebujejo izjemno bližino in lahko pretirano omejujejo partnerjevo avtonomijo. V stresnih situacijah pogosto reagirajo pretirano, izgubijo čustveni nadzor in skušajo prevzeti nadzor nad situacijo z uporabo prisilne moči (McClellan in Killeen, 2000).

Mikulincer (1995) pojasnjuje, da bodo varno navezani ljudje, ki se čutijo cenjene s strani svojih figur navezanosti, o sebi razmišljali pozitivno. To ne pomeni, da ne zmorejo priznati svojih šibkih točk, ampak da bodo pozitivne lastnosti prisotnejše v njihovi strukturi jaza. Nasprotno pa bodo anksiozno-ambivalenti ljudje, ki so odraščali z dvomi o svoji vrednosti v očeh pomembnih drugih, pri razmišljanju o sebi negativnejši. Odrasli s takim stilom navezanosti

stremijo k stikom z drugimi in se brez teh stikov ne počutijo dobro. Zanje sta značilna zlivanje z drugo osebo in separacijska anksioznost. V odnosih so lahko pogosto zaskrbljeni, samopožrtovalni in sebe vidijo kot negativne, medtem ko druge idealizirajo.

Dugal idr. (2019) menijo, da partnerji v romantičnih odnosih prevzamejo status svojih primarnih oseb navezanosti. Izpostavljajo raziskave, ki kažejo, da imata navezanost med dojenčkom in skrbnikom ter romantična navezanost pri odraslih podobno in edinstveno moč vplivanja na telesno in duševno zdravje. Raziskave nadalje kažejo, da je stil navezanosti povezan s kakovostjo partnerskega odnosa. Posamezniki, ki so varno navezani in imajo prav tako varno navezanega partnerja, so bolj vešči komunikacije in reševanja konfliktov.

Duttor in Painter (1993) sta ugotovila, da prekinjajoče se dobro in slabo ravnanje s strani nasilneža poveča intenzivnost ženske navezanosti v pojavu, znanem kot travmatična vez. Pojasnjujeta, da je to podobno dojenčku, ki postane še bolj navezan, ko se sooči z zavrnitvijo staršev, da bi ohranil bližino.

V raziskavi, kjer so uporabili vprašalnik sindroma pretepe ne ženske (Battered Woman Syndrom Questionnaire BWSQ #2) (Walker, 2009, str. 204), so ugotovili, da so ženske, ki so bile žrtve družinskega nasilja, izkazovale povečano tveganje za izogibajoč ali ambivalenten oziroma preokupiran stil navezanosti, veliko manj pa jih je izkazovalo, da so varno navezane. Vendar pa raziskovalci niso uspeli dokazati, ali so se težave v navezanosti pričele pojavljati pred, med ali po nasilju. Na splošno so njihovi rezultati potrdili hipotezo, da obstajajo pomembne povezave med medosebnimi težavami in stilom navezanosti. Ugotovili so, da je približno 42 % težav medosebnega funkcioniranja žrtev mogoče pripisati stilu navezanosti. Deset let kasneje je skupina raziskovalcev (Millen in drugi, 2019, med njimi je tudi Walker) preučevala in potrdila zanesljivost in veljavnost naslednjih štirih sestavin omenjenega vprašalnika BWSQ: medosebnih odnosov, spolne disfunkcije, telesne podobe in posttravmatskega stresa. S slednjimi je mogoče oceniti simptome, ki visoko korelirajo z ženskami, ki so preživele intimnopartnersko nasilje.

Ženske, ki so bile žrtve nasilja, poročajo o svoji zgodovini, ki vključuje dejavnike tveganja za (ne)varno navezanost, kot sta izpostavljenost travmi zaradi bivanja v gospodinjstvih z družinskim nasiljem in doživljanje osebne travme zaradi zlorabe v svojih intimnih odnosih. Lahko rečemo, da so ženske že same življenjske izkušnje izpostavile (ne)varnim oblikam

navezanosti in je velika verjetnost, da je njihova odnosna travma predhodnik njihovega izogibajočega se stila navezanosti (Walker, 2009, str. 209).

1.4.3. Teorija naučene nemoči

Ta teorija predvideva, da lahko sposobnost zaznavanja lastne učinkovitosti pri nadzoru nad dogajanjem v svojem življenju poškodujejo neprijetne izkušnje, ki spremljajo travmo, kar lahko predstavlja visoko tveganje za težave z motivacijo. Občutek pomanjkanja samoučinkovitosti se lahko razvije že v otroštvu zaradi izkušenj neobvladljivosti ali neskladnosti med odzivom in izidom (Walker, 2009, str. 36). Teorija naučene nemoči, ki jo je razvil Martin Seligman, preprosto pojasnjuje, da so žrtve nasilja zaradi ponavljajoče viktimizacije do te mere travmatizirane, da postanejo depresivne in pasivne, zaradi česar ne zmorejo ukrepati, da bi zapustile nasilen odnos (Wauchope, 1988).

Raziskovalci so ugotovili, da je zaznavanje naučene nemoči mogoče obrniti in da večja kot je moč, ki so jo ženske pridobile iz izkušenj iz otroštva, odpornejše so pri odpravljanju učinkov nasilja po prekinitvi razmerja. Tiste, ki so razvile naučeno nemoč, pa imajo zmanjšano sposobnost predvidevanja, da bodo njihova dejanja povzročila rezultat, ki jih lahko zaščiti pred stisko. Posebno pri ljudeh s pesimističnim pojasnjevalnim slogom obstaja večja verjetnost, da se bodo na izpostavljenost dogodkom, na katere nimajo vpliva, odzvali z naučeno nemočjo (Walker, 2009, str. 36). Izbira določenih strategij, ki jih žrtev uporabi v sedanosti, je posledica tega, da so bila ta vedenja v preteklosti koristna, zato ženske, ki uporabljajo strategije, ki se dlje časa dosledno izkažejo za neučinkovite, razvijejo stanje naučene nemoči, v katerem so lahko blokirane celo reakcije pobega (Bellot idr., 2022).

Poleg pasivnosti v primerjavi z aktivnostjo v situaciji, ko se ljudje srečajo z dogodki, na katere niso imeli vpliva, pa teorija o naučeni nemoči trdi, da lahko pri osebah opazimo tudi slabšo sposobnost zaznavanja, nizko samopodobo, odsotnost agresivnega vedenja, imunske spremembe in telesne bolezni (Mešl, 2013).

V družbi prevladuje stereotip, da ženske po doživetem nasilju postanejo preveč pasivne in nemočne, da bi lahko poiskale pomoč, ko jo potrebujejo (Wauchope, 1988; NIJZ, 2024).

1.4.4. Feministične teorije

Podreka (2018) pojasnjuje, da lahko v javnosti po eni strani opazimo vse manjšo toleranco do nasilja nad ženskami, na drugi strani pa vse več prostora v medijih pridobivajo vplivni posamezniki in skupine, ki odgovornost za nasilje prelagajo na žrtve in močno minimalizirajo problem nasilja nad ženskami. Priča smo številnim mnenjem in izjavam, ki povzročitelje razumejo kot žrtve, ki jim je treba stopiti v bran, ženske, ki spregovorijo o nasilju, pa kot »predatorke«, ki zaradi svojih lastnih interesov napadajo moške, ter organizacije, ki ščitijo žrtve, kot vesplošne sovražnice moških. Ta stališča nedvomno močno oblikujejo javno mnenje in mečejo luč dvoma na izjave žrtve. Poleg tega pa takšna prepričanja javnosti pogosto vplivajo tudi na prepričanja ljudi, ki delujejo v okviru institucij in so zadolženi za obravnavo ter razreševanje primerov nasilja.

S feminizmom se pojavijo nova področja raziskovanja in poudarjajo skrite oblike kriminala, med katere spada tudi nasilje v družini. Številni feministi so družinsko nasilje definirali kot socialni problem in ne več kot fenomen nasilnih posameznikov ali odnosov. Problem družinskega nasilja s pomočjo feministk pridobi tudi politični pomen (Johnson, 1995). Feministične perspektive nasilja moškega nad žensko v družini ne vidijo kot problem posameznika ali družine, ampak kot manifestacijo moške dominacije nad ženskami, ki je prisotna v različnih kulturah in skozi zgodovino. Toleranca do nasilja v družini, ki se pojavlja v družbah, je odraz patriarhalnih norm, ki podpirajo moško prevlado v družini (Yllö, 1993, str. 19–32).

Z vidika feministične teorije je vzrok za nasilje v družini in intimnopartnersko nasilje v tem, da v odnosih obstaja neenakost v moči, kjer tisti z večjo močjo, najpogosteje moški, zlorablja moč nad tistim, ki je ima manj – to pa je najverjetneje ženska. Tisti z manj moči v odnosu trpi in se počuti nemočnega. Razna trpljenja in situacije, ko je oseba brez moči, pa lahko privedejo do tega, da žrtev razvije številne psihološke in duševne težave, kot so nizka samopodoba, posttravmatska stresna motnja itd. (Liu, 2017). Postmoderni feministi prepoznavajo, da se družinsko nasilje pojavlja na vseh ravneh družbe in da vera, rasa, etničnost, starost in spolnost vplivajo na samo izkušnjo nasilja in izide za žrtve. Raziskave potrjujejo, da žrtve izjemno težko odidejo iz nasilne situacije in jim je težko že razkriti, da se jim dogaja nasilje (Bagshaw, 2011).

Feministična teorija predstavlja krovni okvir, v katerem je praksa socialnega dela z nasiljem nad ženskami pretežno zasnovana in pomaga uporabnikom razumeti neravnovesja moči, ki se

lahko pojavljajo v odnosih. Končni cilj socialnih delavcev pa je opolnomočenje žrtev in spodbujanje sprememb. Prav tako feministična teorija postavlja temelje za oblikovanje socialnih politik, ki so enakopravne in socialno vključujoče (Liu, 2017).

1.4.5. Nasilje kot travma

Za razliko od ponavljajoče travme, ki se lahko pojavi le v primeru ujetništva, se lahko enkratni travmatični dogodek lahko zgodi skoraj vsepovsod. Če ima žrtev možnost pobega, se nasilje ne bo ponovilo. Pri ponavljajoči travmi žrtev možnosti za pobeg nima in je pod kontrolo povzročitelja. Herman (2015) pravi, da takšni pogoji obstajajo tudi znotraj družin, a so pogosto spregledani.

Znotraj družinskega ujetništva so fizične ovire za pobeg redke, saj na domovih ne bomo našli rešetk na oknih, kot je to značilno v zaporih. Ovire za pobeg so pogosto popolnoma nevidne, a vseeno izjemno močne. Ženske so ujete v ekonomsko, socialno, psihološko in pravno podrejenost kot tudi s fizično silo. (Herman, 2015, str. 93)

Način ujetništva, v katerem je žrtev dlje časa v stiku s povzročiteljem, vzpostavlja posebno vez med njima, ki jo Herman imenuje prisilni nadzor. Povzročitelj tako postane najmočnejša oseba v življenju žrtve, s čimer psihologijo žrtve oblikujejo dejanja in prepričanja storilca (Herman, 2015).

Teorija travmatične navezanosti poudarja močne potrebe posameznikov po ohranjanju odnosov, ki opredeljujejo njihovo samoidentiteto, tudi ko gre za visoko ceno (Frisch in MacKenzie, 1991; Green, 1998). Raziskovalna podpora teoriji travmatične navezanosti izhaja iz ugotovitve, da so ženske z nizko samopodobo, močno predanostjo partnerju, občutkom krivde za nasilje ali strahom, da ne bodo našle drugega partnerja, manj verjetneje sprejele odločitev, da zapustijo nasilni odnos (Katz, Arias in Beach, 2000; Truman-Schram, idr., 2000).

Storilec si v začetku prizadeva za popolno podreditve žrtve, kar doseže z despotskim nadzorom nad vsemi vidiki njenega življenja. Vendar pa mu zgolj pasivna pokorščina običajno ne zadostuje. Pogosto ima globoko psihološko potrebo po upravičevanju svojih dejanj, zaradi česar od žrtve zahteva izraze spoštovanja, hvaležnosti ali celo ljubezni, kar vpliva na to, da se mu žrtev lahko popolnoma podredi (Herman, 2015, str. 95).

Disociacija lahko ponuja način mentalnega pobega v trenutku, ko noben drug pobeg ni mogoč (Herman, 2015, str. 270). Vednost o grozljivih dogodkih občasno vdre v javno zavest, vendar se tam le redko dolgo obdrži. Zanikanje, zatiranje in disociacija delujejo tako na družbeni kot tudi na individualni ravni (Herman, 2015, str. 13).

1.5. Proces nasilja

Pomembno se je zavedati, da tipična žrtev in tipični povzročitelj ne obstajata. Nasilje nad ženskami se lahko dogaja v vseh slojih. In napačno je, če si predstavljamo, da obstaja lik povzročitelja, ki ga bomo lahko prepoznali po nekih zunanjih lastnostih. Nasilje niti ni povezano z uživanjem alkohola ali drog, revščino, stopnjo izobrazbe. Prav tako ne moremo razlogov iskati v bioloških značilnostih moških. Nasilje v partnerskem odnosu se po prvem nasilnem dogodku začne stopnjevati po moči in pogostosti. Začne se z blagimi oblikami psihičnega nasilja in da bi žrtev preprečila nadaljnje nasilje, navadno počasi začne prilagajati svoje življenje in sprejema omejitve, ki ji jih postavlja in zahteva povzročitelj. Nasilje se stopnjuje skladno s povzročiteljevo vse večjo željo po izkazovanju moči in nadzora. Nekatere žrtve pa opisujejo, da so med posameznimi izbruhi nasilja doživele tudi obdobja miru. Gre za obdobja, potem ko so se povzročitelji opravičili, ko partnerja skleneta dogovor, da se bo žrtev nasilja spremenila, povzročitelj pa obljubi, da ne bo več nasilen (Hrovat, 2017).

Nina Rapolane Obrar (2018, str. 21) se pridružuje avtorjem, ki opisani vzorec imenujejo krog nasilja. Razdeljen je v tri faze. V prvi fazi pride do naraščanja napetosti, kjer povzročitelj ob običajnih življenjskih situacijah postaja vse bolj napet. Žrtev tako postane previdnejša in prilagodljivejša, povzročitelju poskuša ustreči, da bi se izognila nasilju ali da bi ga zmanjšala. Vendar pa nič, kar žrtev naredi, ne more preprečiti nasilja. Druga faza se imenuje faza povzročitve nasilja, ki lahko nastopi v katerikoli obliki, kar pomeni, da se žrtev na nasilje ne more pripraviti. Sledi faza obdobja navideznega miru, tako rekoč »medeni tedni«, v katerem poskuša povzročitelj zmanjšati pomen nasilja ali prevaliti krivdo za nasilje na žrtev. Povzročitelj se svojega dejanja lahko sramuje, prepričuje žrtev, da nasilja ne bo več ponovil, se opravičuje, žrtvi lahko tudi kupuje darila in je do nje prijazen. Ravno zaradi vsega tega se žrtve v tej fazi težje odločijo za odhod, saj verjamejo, da se bo partner spremenil. Krog nasilja se lahko zavrti v enem dnevu ali pa traja tedne, celo mesece. Nekatere žrtve pa tudi doživljajo nenehno nasilje brez obdobja miru.

1.6. Označevanje žensk z izkušnjo nasilja

V preteklosti so teorije pomoči ženske pogosto prikazovale kot pasivne žrtve, s čimer so njihovi avtorji in zagovorniki zanemarili njihov boj za preživetje in strategije, ki jih uporabljajo za soočanje z nasiljem. Problem v poimenovanju osebe kot »žrtve« je v tem, da zaobseže celotno identiteto posameznice. Uporabljajo se še različni drugi pojmi, kot so: »ženska – objekt nasilja«, »zlorabljen ženska«, »trpinčena ženska«. V zadnjih letih se vse bolj uporablja koncept »preživele«, ki poudarja aktivno vlogo žensk pri iskanju izhoda iz nasilnih odnosov. Položaj posameznice v nasilnem odnosu je položaj »prizadete«, dejansko dejanje povzročitelja pa jo postavlja v vlogo žrtve nasilnega dejanja, meni Zaviršek (1993, str. 45). Ta koncept poudarja predvsem pomen tehnik za preživetje in vloženi napor posameznic, da ne bi bile žrtev nasilja in zlorab.

Aničić in Lešnik Mugnaioni (b. d.) po vzoru nekaterih avtorjev dodajata še tîrmin »oseba z izkušnjo nasilja«, ki se uperi zoper dejanje, dogodek in izkušnjo in ne zoper osebo, ki je nasilje preživela, in se uporablja predvsem v kontekstu premagovanja posledic nasilja, saj odgovornost išče v dejanju samem oziroma v povzročitelju tega dejanja in ne v žrtvi nasilja. Slednje lahko označimo tudi s tîrminom »posttravmatska rast« (Kadri idr., 2022).

1.7. Posledice nasilja

Posledice nasilja so različne in so odvisne od različnih dejavnikov – na primer tega, kako dolgo je trajalo nasilje in kako intenzivno je bilo, kako so se odzvale okolica in pristojne institucije, kakšna je bila podpora socialne mreže in ali so obstajale tudi druge vzporedne težave in podobno (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d.).

Ponavljajoči se fizični in spolni napadi pustijo na žrtvah čustvene in psihične posledice, psihično nasilje pa privede tudi do fizičnega propadanja. Nekatere raziskave kažejo na to, da se ob dolgotrajnem nasilju pojavi več simptomov kot pri kratkotrajnem ter da se je po končanem nasilnem razmerju zdravstveno in psihično stanje sicer nehalo slabšati, ni pa se vrnilo v stanje, kakršno je bilo pred pojavom nasilja (Giles-Sims, 1998, v Kordič, 2007).

Leskošek, Urek in Zaviršek (2010) ugotavljajo, da se dolgotrajno nasilje dotakne vseh vidikov življenja žrtve. Nadalje ugotavljajo, da so ženske, ki doživljajo nasilje, manj zdrave od žensk v splošni populaciji ter da pogosteje doživljajo stres, tesnobo, prebavne motnje, izgubo teka,

želodčne težave, glavobol, čutijo utrujenost, vrtoglavico, tresenje rok, motnje spanja, slabšo koncentracijo, nespečnost, strah, depresivnost in pogostejše ter resnejše mislijo na samomor.

Duševno zdravje žensk, ki so preživele nasilje, lahko vpliva tudi na njihovo socialno in ekonomsko situacijo, diskriminacijo ter nasilje v povezavi z njihovim socialnim statusom. Čustvene težave, kot so nočne more, strah in anksioznost, ter nezaželeni čustva, kot so jeza, nezaupanje in stalen občutek ogroženosti, so zelo pogosti. Številne žrtve poročajo, da se še dolgo po tem, ko niso več izpostavljene nasilju, ne morejo znebiti strahu. Prav tako pa imajo težave pri vzpostavljanju odnosov z drugimi (Leskošek, 2013).

Mueleners, Lee in Handrie (2009) povzamejo, da številni posamezniki, ki so preživeli nasilje, lahko razvijejo razne duševne motnje. Kuijpers, van der Knaap in Winkel (2012) to povežejo z možnostjo razvoja posttravmatske stresne motnje, če žrtev nasilje opredeli kot travmatičen dogodek.

Selić (2006) omenja, da je treba poleg psihičnih posledic upoštevati tudi fizične, ki skupaj prispevajo k negativnemu vplivu na splošno zdravstveno stanje. To vodi v povečano potrebo in pogostost obiskov žrtev nasilja v zdravstvenem sistemu in s tem tudi povečano finančno obremenitev slednjega. Fizične posledice nasilja lahko povzročijo tudi dolgoročne posledice, kot so notranje poškodbe tkiva, pretres možganov, poškodbe glave, zlomljene kosti, zobje in hrbet ter tudi splav. Nekatere poškodbe lahko povzročijo tudi trajno invalidnost (Leskošek, 2013).

Ne glede na to, za katero vrsto nasilja gre, bo to vedno pustilo psihične posledice. Žrtev sčasoma izgubi samo sebe, svoje samospoštovanje, samozavest, poruši se njen občutek varnosti. Ženske, ki doživljajo nasilje, izgubijo občutek nadzora nad svojim življenjem, o njih odloča nekdo drug. Lahko se počutijo demoralizirane, degradirane, so introvertirane, same sebi se zdijo grde, neprivlačne, nevredne, krive, negotove, nevredne zaupanja, izgubijo stik s sabo ter lahko pričnejo misliti, da je to, kar se jim dogaja, normalno (Plaz, 2014a).

1.8. Vztrajanje v nasilnem odnosu

Nasilje v družini ima resne posledice za fizično in duševno zdravje njenih članov, kljub temu pa veliko žensk ostaja v nasilnem razmerju (Heron idr., 2022). V družinskem okolju, v katerem pride do nasilja, vladajo neenakost, strah, neprestana ogroženost in občutek, da ni več ljubečih odnosov (Kordič, 2007). Na prvi pogled se morda zdi, da se ženska lahko vedno odloči in odide

iz nasilne situacije. In mnoge ženske tudi oddidejo. Vendar če želimo razumeti, zakaj ženska ostaja s povzročiteljem nasilja, moramo upoštevati vse dejavnike, ki so delovali na njeno življenje, vključno z njeno vzgojo in drugimi elementi, ki so vplivali na njeno doživetje – družina, izobrazba, religija, okolje (Plaz, 2014a). Če je bila žrtev starševskega nasilja ali pa vsaj priča nasilja med njima, lahko pride do posredovanja vedenjskega modela. V procesu učenja otrok sprejme stališče, da je nasilje sprejemljiv pripomoček za reševanje (med)osebnih problemov. Pogosto pa se vztrajanje ženske v nasilnem odnosu pripisuje njenim osebnim potezam, kot sta pasivnost in nesamostojnost (Kanduč, 2001). Pomembno je, da upoštevamo njeno subjektivno zaznavanje in interpretiranje njene preteklosti in sedanjosti (Plaz, 2014a).

Odziv žrtve na zlorabljanje je vedno omejen z možnostmi, ki jih ima. Večina zlorabljenih žensk ne ostane v vlogi pasivne žrtve, ampak razvije strategije, s katerimi poveča svojo varnost kot tudi varnost svojih otrok. Med drugimi glavni dejavniki, ki žensko zadržujejo v nasilnem odnosu, so še: ekonomska odvisnost, skrb za blagostanje otrok, pomanjkanje podpore prijateljev, čustvena odvisnost, strah pred maščevanjem in upanje, da se bo partner nekoč spremenil (Drole in Gantar, 2008).

Ženske so v družbi pogosto razumljene kot objekt, na katerem lahko moški sprošča svojo napetost; to je vloga, ki je predpisana v okviru tradicionalne vzgoje. Velik del družbe je še dandanes prepričan, da je pretepanje žensk in otrok upravičeno. Takšna miselna naravnost in socializacija v veliki meri vplivata na to, da ženska, ki doživlja nasilje, ne zapusti svojega nasilnega partnerja, saj je sestavni del nasilnega odnosa prepričevanje žrtve, da je sama kriva za nasilje. Krivdo za nasilje pa žrtvi ne pripisuje le povzročitelj, ampak pogosto tudi okolica – družina, prijatelji, znanci in različne institucije (Kozmik in Dobnikar, 1999). Svojo vlogo odigrajo številna poročanja medijev, ki se usmerjajo na osebne značilnosti žrtev, ki so prikazane kot problematične, veliko je nakazovanja na nezvestobo, kar povzroči sklepanje na opravičilo za storjeno dejanje. Tovrstno poročanje še okrepi stereotipe o nasilju proti ženskam, ki žrtve krivijo za nasilje (Plaz, 2014a).

Društvo za nenasilno komunikacijo (2025) navaja, da je žrtev včasih tudi sram spregovoriti o nasilju, saj se za nasilje počuti soodgovorna, lahko se počuti, da sama finančno ne bo zmogla in je zaradi ekonomskega nasilja finančno odvisna od partnerja, ali pa se boji pritiskov iz okolice, ki ji očitajo, da bo »razbila družino«. Lahko je bila tudi vzgojena v prepričanju, da je nasilje sestavni del odnosa in je treba malo potrpeti. Številne žrtve pa niti niso dovolj

informirane, da bi vedele, da pomoč obstaja. Družinsko nasilje lahko vodi tudi v nestabilnost zaposlitve, brezdomstvo in socialno izključenost (Heron idr., 2022).

Vedeti moramo tudi, da se žrtve nasilja na nek način prilagodijo situaciji, v kateri živijo, zato jim možnost sprememb lahko povzroča več strahu in tesnobe kot obstoječa nasilna situacija. Bistvo te dileme je tudi dejstvo, da jim nihče ne more zagotoviti, da se bo njihov položaj izboljšal (Rus-Makovec, 2007, v Draginc, 2007).

Razlogov, da ženska ostaja v nasilni zvezi, je veliko in so izjemno kompleksni. Najpomembnejše je, da vemo, koliko poguma je potrebnega, da se ženska odloči za odhod.

Še nekateri izmed razlogov za ostajanje so (Plaz, 2014a):

- spomini na dobre stare čase,
- napačno iskanje vzroka nasilja,
- idealiziranje nasilnega partnerja,
- družbena pričakovanja,
- povzročiteljeve obljube,
- zanikanje,
- zbujanje občutka krivde, če želi zapustiti povzročitelja,
- strah zaradi groženj,
- revščina in brezposelnost,
- fizična in psihična izčrpanost,
- strah pred osamljenostjo in
- pomanjkanje informacij itd.

Prekinjanje nasilnega partnerskega odnosa je nedvomno dolgotrajen proces in ne dogodek ali posledica hipne odločitve. Številne ženske nekajkrat odidejo in se vrnejo, preden zmorejo dokončno prekiniti razmerje. V tem času pa preživljajo obdobje zanikanja, samoobtoževanja in izrazito duševno trpljenje (Selič, 2006).

1.9. Socialno delo

ZPND navaja, da imajo organi in organizacije dolžnost izvesti vse postopke in ukrepe, ki so potrebni za zaščito žrtve glede na stopnjo njene ogroženosti in zaščito njenih koristi, pri čemer morajo zagotoviti spoštovanje integritete žrtve.

Socialni delavci se v svoji praksi pogosto srečujejo z nasiljem v družini. Ravno zaradi tega morajo biti sposobni prepoznati nasilje in vedeti, kako se odzvati, kadar se z njim srečajo v svojem delovnem okolju. Socialno delo tudi zahteva stalno strokovno izpopolnjevanje na področju nasilja v družini, s čimer strokovni delavci kot prvi posredovalci ohranijo, izboljšajo in razširijo svoje znanje in veščine (Mandara, Wendt, McLaren idr., 2021).

Socialno delo je v praksi in teoriji nenehno podvrženo spremembam, ki so del zahtev družbe in skupnosti. Zaradi tega je socialno delo odvisno od družbenih dogajanj in ideologije, ki prevladuje. Socialno delo ne sme temeljiti na krivdi posameznice ali posameznika za svoje težave in mora biti občutljivo za dejavnike, kot so družbena dogajanja. Če označimo nekoga za »problematično« osebno, lahko to posledično odvzame kompetentnost posameznikom za ocenjevanje odgovornosti za lastna dejanja in minimalizira odgovornost povzročitelja nasilja (Payne, 2001, v Bezenšek Lalić, 2009).

Način, kako strokovni delavci in delavke pristopijo do ženske, ki doživlja nasilje, ne da bi pri tem poškodovali njeno samospoštovanje in integriteto, je pomemben, saj vpliva na žrtvino stališče do prijave nasilja, sproži proces okrepitve in podpore ter odpre pot k njeni samostojnosti (Bezenšek Lalić, 2009).

Maja Plaz (2014b) v *Priročniku za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* izpostavi pomembnost prvega stika in vzpostavitve odnosa z osebo, ki je preživela nasilje;

»Uporabnice so takrat izjemno ranljive, počutijo se izpostavljene, strah jih je, kaj se bo zgodilo, ko bodo skrivnosti, o katerih se zunaj družine ni smelo spregovoriti, prišle na dan.« Ravno zato je izjemno pomembno, kako strokovni delavci in delavke sprejmejo osebo, ki se je obrnila po pomoč. Pomemben je tudi (prvi) odziv ob srečanju z izpovedjo o nasilju, ki naj v žrtvah nasilja ne izzove občutke manjvrednosti in nesposobnosti.

V omenjenem priročniku je poudarjena tudi vloga moških in žensk v naši družbi, ki je še vedno pod močnim vplivom patriarhata. Slednje se posredno izraža tudi v delu strokovnih delavcev in delavk, ki s številnimi izjavami zapovedujejo ženski, kako bi se morala obnašati v partnerskem razmerju, in ki jo potiskajo v vlogo nemočne žrtve. Zavedati se je treba, da je lahko zelo škodljivo, če so uporabnice v okviru nudenja pomoči deležne stereotipnih pogledov na porazdelitev moške in ženske vloge v družbi, saj to ženskam jemlje moč in jih postavlja v podrejen položaj.

Praktiki, ki delujejo na področju nasilja, potrebujejo posebno znanje in veščine za prepoznavanje, preiskovanje in odzivanje na različne oblike in stopnje nasilja. Razumeti morajo, kdaj in kako napotiti žrtve ter kdaj, kako in pod kakšnimi pogoji naj posredujejo. Prav tako morajo biti ozaveščeni o lastni kulturni in spolni pogojenosti, osebnih vrednotah ter nagnjenosti k stereotipiziranju, kar jim lahko prepreči prepoznavanje znakov nasilja in vodi v neprimerne odzive (Bagshaw, 2011).

2. FORMULACIJA PROBLEMA

Nasilje v družini in partnerskih odnosih je široko razširjen pojav, ki ima za posamezne žrtve nasilja, družine in skupnosti resne psihološke in socialne posledice (World Health Organisation, 2024). Kljub urejeni zakonodaji (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008), ki preganja kakršnokoli nasilje in temelji na ničelni toleranci, številne žrtve ostajajo v nasilnih odnosih ali se vanje vračajo. Tematika nasilja je v naši družbi še vedno tabuizirana in žrtve pogosto nimajo dovolj podpore ter moči za zapustitev nasilnega odnosa.

Z nasiljem v družini sem se prvič srečala v času osnovne šole, ko sem izvedela, da meni bližja oseba doživlja psihično nasilje s strani svojega takratnega partnerja. Njena izkušnja je imela pozitiven zaključek, saj je ob prvem »dvigu roke« ob podpori svoje primarne družine nemudoma zapustila partnerski odnos. V naslednjih letih smo se o nasilju v družini veliko pogovarjali, kar je v meni vzbudilo prepričanje, da bi sama nasilje nemudoma prepoznala in bi se mu tudi uprla. Vendar pa je to moje prepričanje zamajala izkušnja prakse v času tretjega letnika na centru za socialno delo, ko sem na področju nasilja v družini spoznala, da je realnost mnogo kompleksnejša. V času dvomesečne prakse sem se vsakodnevno srečevala z ženskami različnih starosti, kultur, prepričanj, ki so doživljale nasilje od svojega partnerja ali družinskega člana. Vse pa so imele nekaj skupnega – v nasilnem odnosu so živele že vrsto let in niso imele dovolj moči, da bi ga zapustile. Tiste, ki jim je uspelo oditi, pa so se po določenem času vrnile v odnos. Takrat sem se začela spraševati, zakaj ostajajo v odnosu, zakaj trpijo in kakšni so razlogi, da se nasilju ne uprejo. Ker sama nisem imela neposredne izkušnje z nasiljem, jih nisem mogla razumeti. Poleg tega sem živela v okolju z različnimi stereotipi, kar sem zasledila tudi pri ostalih socialnih delavkah. Ker pa me je delo na tem področju navdušilo, sem se kmalu zavedala, da je treba imeti za kakovostno nudenje (po)moči in podpore veliko znanja o dejavnikih in razlogih, ki vplivajo na to, da žrtve tako težko odidejo.

S pričujočim delom želim torej raziskati, kako ženske, ki so preživele nasilje v družini, opisujejo ključne dejavnike, ki vplivajo na njihovo odločitev »ostati ali oditi iz nasilnega odnosa«. Poudariti pa želim tudi pomembnost vloge socialnega dela pri prepoznavanju, preprečevanju nasilja in zagotavljanju podpore ter pomoči žrtvam nasilja.

2.1. Raziskovalna vprašanja

RV1: Kateri dejavniki prispevajo k odločitvi žrtev nasilja, da ostajajo v nasilnih partnerskih odnosih v družini, in kateri dejavniki so povezani z njihovo vrnitvijo v odnos?

RV2: Kako družbeni in ekonomski dejavniki vplivajo na pripravljenost žensk, da zapustijo nasilne odnose?

RV3: Kakšna je vloga podporne mreže in institucij pri pomoči žrtvam nasilja pri odhodu iz nasilnega odnosa?

RV4: Katere strategije preživetja uporabljajo žrtve nasilja, ki v odnosih ostajajo?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

V raziskavi sem uporabila sekundarno gradivo, pridobljeno iz knjige »V njeni koži« (Plaz idr., 2023), v kateri je zbranih 23 pričevanj žensk. Primarni podatki za knjigo so bili pridobljeni v ustnih intervjujih in preoblikovani v zgodbe.

Moja raziskava je torej sekundarna. Salamão (2023) pove, da se takšna raziskava zanaša na podatke, ki so že na voljo, namesto da bi kot raziskovalka zbrala nove podatke s primarnimi raziskovalnimi metodami. Gre torej za ponovno uporabo podatkov, ki so bili zbrani za namen, različen od tega, s katerim se bodo podatki ali gradivo ponovno analizirali. Hkrati pa je taka raziskava tudi empirična, saj uporablja enaka osnovna raziskovalna načela kot študije, ki uporabljajo primarne podatke, in ima korake, ki jih je treba upoštevati tako kot pri vsaki raziskovalni metodi (Johnston, 2014).

Raziskava je kvalitativna, saj gre za analizo podatkov v obliki besednih zapisov, ki bodo kvalitativno analizirani (Mesec, 2022/23, str. 11).

3.2. Teme raziskovanja

V okviru raziskave sem se dotaknila naslednjih tem:

- izkušnje nasilja v partnerskih odnosih,
- razlogi za vztrajanje v nasilnih odnosih,
- vloga primarne družine pri oblikovanju vzorcev,
- družbeni in ekonomski dejavniki,
- podporna mreža in pomoč institucij ter
- strategije preživetja žrtev.

3.3. Merski instrument

Primarni podatki so bili pridobljeni v ustnih intervjujih z namenom, da bi se javnosti predstavilo, kako se osebe z izkušnjo nasilja počutijo v sistemu, institucijah in procesu sodnega postopka. Merski instrument so predstavljale polstrukturirane smernice za izvedbo intervjujev.

V svoji raziskavi sem se osredotočila predvsem na dejavnike, ki vplivajo na to, da je nasilni odnos težko zapustiti. Uporabila sem kodirno shemo, ki mi je služila kot strukturiran okvir za kategorizacijo in analizo kvalitativnih podatkov. Kodirna shema je bila oblikovana na podlagi deduktivnega pristopa, saj sem na podlagi obstoječih teorij vnaprej določila kode in kategorije, usklajene s cilji raziskave (Zaveri, 2023).

Pri tem me je zanimalo zlasti naslednje:

- kateri so razlogi za vztrajanje v nasilnem odnosu,
- kateri dejavniki vplivajo na ponovno vrnitev v odnos,
- družbeni in ekonomski dejavniki,
- vloga podporne mreže,
- vloga institucij,
- strategije preživetja žrtev, ki v odnosu ostajajo.

Kode in kategorije niso bile končne, saj sem jih dokončno opredelila skozi odprto in osno kodiranje.

3.4. Populacija in vzorec

Populacija raziskave, ki je vir mojega sekundarnega gradiva, so bile ženske, vključene v različne programe Društva SOS-telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja (trenutno ali v preteklosti). Vzorec je bil priložnostni, saj so bile vanj vključene udeleženke, ki so bile dostopne Društvu SOS-telefon in pripravljene sodelovati.

Raziskovalni vzorec moje raziskave zajema izbor desetih zgodb, ki zastopajo različne perspektive glede trajanja in vrste nasilja, socialno-ekonomskega statusa in demografskih značilnosti. Vključila sem prvih deset zgodb v knjigi, saj sem ob predhodnem pregledu vsebine ugotovila, da se te zgodbe dobro ujemajo s tematskim okvirjem in cilji moje raziskave. Ostalih trinajst zgodb nisem izključila zaradi njihove neprimernosti, temveč zaradi ocene, da bo analiza desetih zgodb omogočila zadostno kvalitativno poglobitev in zagotavljala ponovljivost vzorcev v odgovorih. Torej sem ocenila, da nadaljnje zbiranje podatkov verjetno ne bi prineslo bistveno novih spoznanj.

3.5. Zbiranje podatkov

Podatke sem za namene svoje raziskave zbrala s spletne strani SOS – Društvo za nenasilno komunikacijo, na kateri je javno objavljena knjiga »V njeni koži«, ki predstavlja moje sekundarno gradivo. Ker je omenjena knjiga vsem dostopna, sem se odločila, da zgodb, ki sem jih vključila v svojo analizo, ne dodam med priloge. Sourednica knjige Mojca Suhovršnik mi je dala soglasje za uporabo izbranega vira podatkov za potrebe pričujočega diplomskega dela.

3.6. Obdelava in analiza gradiva

Podatke v obliki sekundarnega gradiva sem obdelovala po kvalitativni metodi. Najprej sem izbranih deset zgodb iz knjige združila in dodatno uredila v programu Word, da so ustrezale potrebam moje analize. Vsaki zgodbi sem določila črko (A, B, C, D itn.). Temu je sledilo odprto kodiranje, kjer sem v besedilu označila relevantne izjave in jih ločila s črko in številko (npr. A1, B11, C21). Izjave sem nato prepisala v tabelo, ki sem jo prav tako oblikovala v programu Word, in jim tam dopisala pojme. Sorodne pojme sem združila v kategorije, ki sem jih povezovala v zaključne teme. Po določitvi pojmov, kategorij in tem sem se lotila osnega kodiranja, ki sem ga prav tako opravila v programu Word. S pomočjo osnega kodiranja sem ponazorila svojo interpretacijo hierarhije med pojmi, kategorijami in temami ter si tako zagotovila večji pregled nad rezultati.

4. REZULTATI

V nadaljevanju bom predstavila rezultate svoje raziskave. Za boljšo preglednost jih bom predstavila po temah, ki sem jih interpretirala od odprtem kodiranju in kasneje navedla tudi v osnem kodiranju. Podnaslovi poglavja predstavljajo teme raziskovanja, z odebeljenim tiskom pa so označene kategorije.

Primarna družina

Ženske z izkušnjo nasilja v družini so v svojih pričevanjih veliko omenjale svoje primarne družine, kar zadeva vloge, odnose, vzgojo in tudi neposredno nasilje in same izkušnje z nasiljem že v primarni družini. Najpogosteje so povedale, da so svoje otroštvo občutile kot lepo (»Moje otroštvo je bilo lepo. Imela sem zelo prijazna starša, ki sta me imela neznansko rada.« (E1)) , vendar pa je le ena omenila, da v njihovi družini ni bilo nobenega nasilja (»V moji osnovni družini ni bilo nasilja«. (I1)).

V okviru rezultatov sem identificirala kar nekaj tako rekoč **tradicionalnih vlog** znotraj primarne družine. V eni izmed družin je imel oče avtoriteto (»... sem rojena v družini, v kateri prevladuje moški spol. Tisto, kar moški reče, v mojem primeru moj oče, tisto je zakon ...« (A1)). Delno pogosta je bila tudi nesprejemljivost razveze (»Ženske v mojem življenju, na primer nekdanja tašča, so vedno govorile – če si se poročila, se ne moreš ločiti.« (H20)), enako tudi neizražanje čustev (»Pri nas doma, v primarni družini, nismo smeli jokati.« (B53)) in neizkazovanje ranljivosti (»Čutila sem se, da ne smem jokati, da ne smem pokazati ranljivosti.« (F3)). Pomembno vlogo pri njihovem odraščanju so imele tudi njihove matere; ena izmed žensk je svojo mater označila za idealno ženo (»Mama je bila tiha, nekonfliktna, idealna žena.« (B5)), ki se je velikokrat žrtvovala za družino in čustveno podrejala očetu (»Mama se je zelo trudila za njegovo dobro počutje, trudila se je, da bi bil dobre volje, skrbela je, da ga otroci niso vznemirjali, vse je naredila, da bi se počutil čim bolje. Oče je bil nenehno v središču pozornosti ...« (B2)). Ena od preživelih pa omenja tudi, da je njen odnos z mamo temeljil predvsem na tem, kar ji je mati naročila (»V maminih očeh sem veljala za scrkljanko. Vedno mi je predpisovala, kaj naj oblečem in kako naj se počutim«. (I6)).

Nekaj pričevanj se je nanašalo tudi na njihovo vzgojo v primarni družini, ki je temeljila na netolerantnosti do nasilja (»Sta mi z babico vedno govorila, da samo stran od fanta, ki dvigne roko nad tabo.« (C4)), vzgoji spoštovanja in priznanju krivde (»Vzgajali so me tako, da moram

biti prijazna in druge spoštovati, tudi če imajo drugačno mnenje. Da se moram truditi, da bi bili vsi kar najbolj zadovoljni, in da moram priznati, če sem za nekaj kriva.« (F2)) ter učenju pomembnih vrednot (»Tako mati kot oče sta me učila osnov spoštovanja, določenih vrednot, staršev in starejših ter življenja.« (G3)).

Odnosi v družinah so bili izjemno različni. Nekatere so izkusile ločitev staršev (»Moja mama in oče sta se prvič razšla, ko sem bila stara dve leti.« (C5)) ali pa pogosto odsotnost staršev (»Starša sta delala po tri službe in ju ni bilo veliko doma« (H1)). Izraženi so bili tudi občutki nepovezanosti z družino (»Zdelo se mi je, kot da so se začeli oddaljevati od mene.« (F4)) kot tudi otrokovo prevzemanje vloge skrbnika (»Največji problem je bil, da so bile vloge med nama v celoti obrnjene.« (C9)). Seveda pa so bili v družinah tudi pozitivni vzorci odnosov, kjer sta si starša medsebojno pomagala (»Mama in oče sta si vedno medsebojno pomagala, bila sta enakovredna, nista se prepirala pred nami.« (D2)), imela sta ljubeč odnos (»Starša sta se imela rada, ljubezen sta si izkazovala na vsakem vogalu, tako da sem se ob njima učila, kaj pomeni spoštljiv partnerski odnos ...« (E2)).

Najpogosteje se je pojavljala **neposredna izkušnja nasilja**, kjer je bil oče tisti, ki je bil nasilen do mame (»Oče ni bil nasilen do mene, ampak je bil nasilen do moje mame.« (A2)), ali pa je bil sam odnos med staršema toksičen (»Odnos med mojo mamo in mojim očetom je bil vedno zelo intenziven, na trenutke tudi agresiven in nasilen.« (C3)).

Nekatere pa so bile tudi same žrtve nasilja v primarni družini, kjer so doživljale nasilje s strani očeta (»Včasih je kričal na nas, bila sem tudi tepeha.« (B3)) ali pa občutile poniževanje s strani mame, ki jih je primerjala z nasilnim očetom (»Govorila je: >Ista si kot tvoj oče!< In na tak način mi je dajala občutek, da nisem dovolj dobra.« (C8)). Predvsem omenjajo, da je izkušnja nasilja v otroštvu vplivala tudi na oblikovanje lastne identitete (»Zagotovo mi je pustilo posledice. V odnosih do moških, pri samozavesti.« (B4)). Pri eni izmed izkušenj pa sem identificirala tudi **normalizacijo nasilja** v otroštvu (»Saj ni bilo tako naporno, to moje otroštvo. Vsak doživi nekaj, kar ga zaznamuje ...« (B11)).

Vrednote in osebni vzorci

Osebnostne značilnosti žrtve, ki so jih ženske omenjale, so bile različne: od požrtvovalnosti (»Jaz sem brez težav povlekla naprej, kadar je bilo treba.« (B14)), čustvene odpornosti (»Če me je nekdo prizadel, si tega nisem vzela prav močno k srcu, ampak sem se odstranila iz njegove družbe.« (F8)), svojeglavosti (»Kot najstnica sem bila kar upornica in svojeglava.« (H2)) kot

tudi izobraženosti in ozaveščenosti (»Izobražena, načitana, ozaveščena, finančno odvisna, s prekrasnim otroštvom, sem postala žrtev nasilja.« (E22)). Nekatere so pri sebi prepoznale nezmožnost postavljanja mej (»... postaviti meje drugemu. In jaz tega nisem znala postaviti, tega me ni nihče naučil.« (C10)) ter pomanjkanje samozavesti (»Vase sem dvomila že od nekdaj.« (F30); »... kot otrok nisem bila samozavestna, nikoli se nisem hotela izpostavljati.« (G4)).

Kot pomembna **vrednota** ženske je bila le v eni izmed zgodb omenjena pomembnost spoštovanja v partnerskem odnosu (»Idealni partnerski odnos sem si vedno predstavljala kot spoštovanje z obeh strani.« (B13)).

Pogled na nasilje

Normalizacija nasilja se pri žrtvah kaže v različnih pogledih. Nekatere so občutile občutek dolžnosti (»... moram biti hvaležna, ker nas je mož vzel pod streho ...« (A37)), druge so kljub nasilju imele zaupanje v svojega partnerja (»Večji del najine zveze sem mu popolnoma zaupala.« (B30)) ali pa so nasilje opravičevale (»Ves čas sem njegovo vedenje opravičevala s tem, da je ranjen, ker je imel težko otroštvo.« (C44)). Pred nasiljem pa so si zatiskali oči tudi sorodniki (»Njegova družina je tudi videla, da me je pretepel pred hišo, a so se umaknili in niso ukrepali.« (H28)).

Pomembno je omeniti tudi **družbeno percepcijo povzročitelja**. Žrtve so poročale, da so bili povzročitelji nasilja v družbi videti kot nenasilni ljudje (»Rekli so mi, da je zadržan, umirjen, introvertiran.« (A4)), navzven so delovali uglašeno (»Navzven je videti kulturnen, v komunikaciji je zelo spreten, s čimer ljudi okoli sebe vedno prepriča v svoj prav.« (G9)) in šarmantno (»Bil je izjemno očarljiv. Prijazen, zanimiv in pozoren pa tudi zelo sposoben, (pre)drzen in ragledan. Bil je oseba, v družbi katere si si želel biti.« (F16)). V večini so torej izražale, da je družba na povzročitelje imela pozitiven pogled, tudi po razkritju nasilja (»Preden smo se dogovorili glede razveze in skrbništva, so govorili samo o njem, da kako je dober, kako je fejš.« (H22)) in da žrtvini zgodbi zaradi tega niso zaupali (»... naj razmislim, če bi jaz vseeno šla nazaj domov. Da gospod (moj mož) pa je res tako ljubeč in skrben do mene ...« (A57)).

Po drugi strani pa je **družbena percepcija žrtve** temeljila na omaloževanju izkušenj in diskreditaciji žrtve (»Najini skupni prijatelji in njegova družina so me gledali s takim pogledom, kot da si izmišljujem ...« (F49)) ter opažanju njenih negativnih lastnosti (»... kvečjemu so opazili, da sem jaz čudna, slabe volje ali pa da sem hladna do njega.« (F45)).

Velika večina jih je omenila, da so kot družina **navzven** delovali popolno (»Drugi so nas doživljali kot popolno družino. In tudi jaz sem svojo družino tako doživljala.« (I16)).

Dinamika odnosa

Večina zgodb opisuje, kako ženske z izkušnjo nasilja **prepoznavajo zgodnjo zaznavo težav v odnosu**. Ali je šlo za dvom v zakonsko zvezo že od začetka (»Že od začetka zakonske zveze sem vedela, da nekaj ni v redu. Ko sem se poročila, sem si velikokrat rekla: »Jaz sem samo spremenila igralce, moja življenska zgodba se nadaljuje.« (A5)), prepoznale so zgodnje znake nasilja (»... se mi zdi, da se je že na tistem prvem zmenku začela pisati najina nasilna zgodba – dominantnost, grandioznost.« (C15)), nespoštljiv odnos moža do svojih staršev (»Priča sem bila veliko situacijam, ko je bil mož nespoštljiv tako do mame kot do očeta.« (D8)), kriminalno početje partnerja (»Že takrat sem ga doživljala kot nekega huligana, ki se ukvarja s kriminalom, ampak ko sem ga vprašala glede tega, mi je dejal, da je zaposlen.« (J1)) ali pa je šlo za iskanje nadomestne varnosti (»Dokler ni prišel Boris. Danes vem, da sem v njem velikokrat hotela uzreti pokojnega moža.« (E4)).

V eni zgodbi se je pojavilo tudi **hitro napredovanje odnosa** (»Po enem letu sva se poročila.« (D4)), v odnosih pa sta se pojavljala tudi **neenakopravnost**, kjer se je žrtev nasilja popolnoma podredila možu (»Odnos z nekdanjim možem me je uničeval. Bila sem mu podrejena glede vsega.« (H9)), ter moževo nesodelovanje pri opravilih (»Mož pri gospodinjskih opravilih ni sodeloval popolnoma nič.« (D26)).

Mehanizmi nadzora in manipulacija

To je izjemno pomembna tema v moji raziskavi, povezana s tem, kako povzročitelj poskuša na različne načine nadzorovati in manipulirati svojo žrtev. Mehanizmi nadzora in manipulacije so se v veliki večini izražali že na **začetku odnosa**. V veliki meri je šlo predvsem za izkazovanje ljubeznivosti in pozornosti (»Bil je pozoren, hodila sva na izlete, potovanja, imela sva skupne interese ...« (I9)), dajanje praznih obljub (»... kako mi je obljubljal, ko sva bila še fant in punca, da me bo vsak dan nasmejal.« (B67)), vztrajnost pri osvajanju (»Ampak bil je zelo vztrajen, ves čas me je klical, in tudi ko smo se z družbo kje dobivali, je včasih kar prišel.« (C12)), prekomerna ustrežljivost (»Z mano je ravnal na trenutke še celo preveč ustrežljivo, prav brez potrebe.« (F17)) ter izkazovanje ljubezni z izzivanjem krivde (»Ampak on je vedno rekel: »Jaz te imam rad, kako mu lahko kaj takega naredim?« (H5)). V začetku odnosa so tudi žrtve povedale, da so svojega partnerja idealizirale (»... saj mi je deloval sposoben, ambiciozen, delaven.« (C14)), pojavil se je občutek sorodne duše (»... ko sva se spoznala, je bilo na začetku

prelepo. Res sem mislila, da sem našla dušo dvojčico, nekoga s skupnimi vrednotami, hobiji, zanimanji.« (F15)).

Kar zadeva **uporabo otrok za vzdrževanje odvisnosti**, so žrtve nasilja omenile, da se je zakon ob rojstvu otrok poslabšal (»Dokler nisva dobila otrok, je bil najin zakon zelo lep.« (I8)) ali pa da je se nasilje ob rojstvu otrok še poslabšalo (»Po rojstvu hčere, bila je, hvala bogu, zdrava, pa je bilo še bolj napeto.« (H12)). V enem izmed razmerij pa se je prvo fizično nasilje zgodilo po rojstvu prvega otroka (»Fizično nasilje se je prvič zgodilo, ko se je rodil najin otrok.« (C39)) in ob prepričanju, da bo žrtev ostala zaradi otrok (»Mož je bil prepričan, da bom ostala, če dobiva še enega otroka.« (A6)). Pojavljalo se je tudi nasilje nad otroki (»Fizično pa se je največkrat spravil na hčer, ki se velikokrat ni strinjala z njegovimi zahtevami.« (D32)) ali pa je šlo za kaznovanje otrok (»Takrat je zbudil tudi fanta in ju poslal iz hiše.« (A27)). Pojavljalo se je tudi maščevanje prek otrok (»Ko sem iz nasilnega odnosa odšla, se je začelo še hujše nasilje prek otroka.« (C55)), poniževanje pred otroci (»Poglej mamico, kakšna je.« (B50)) in otrokova lojalnost očetu po razvezi (»Ko smo se srečali kje zunaj, ko je bil otrok na stiku pri njem, me otrok ni upal pozdraviti v pričo očeta.« (C57)).

Manipulacija s čustvi se je predvsem odražala v dehumanizaciji žrtve (»...ampak, ker mi je ves čas govoril, da sem za vse kriva jaz, sem bila zmedena, kar verjela sem mu.« (F23)), z ljubeznivimi besedami (»Kljub vsemu mi je govoril, da me neskončno ljubi, vse mi je nudil, v čemer je lahko, mi je ustregel.« (E15)), s povzročiteljevim opravičevanjem (»Ko pa je videl, da me je zelo prizadel, se je opravičeval, mi kupoval rože, zlat nakit, me je peljal v trgovino z oblačili, mi dovolil izbrati avto.« (H10)) ter z menjavanjem nasilja in ljubezni (»Hvalil me je pa razvrednotil, me spet hvalil in ponovno razvrednotil.« (C45)). V enem primeru je povzročitelj ustvarjal občutek svoje lastne ogroženosti (»Rekel mi je, naj grem po telefon, da bo poklical policijo, ker se počuti zraven mene ogroženega.« (A41)), namerno izzival konflikt (»Sčasoma sem spoznala, da točno ve, kaj mora reči, da se začnem tudi jaz prepirati. Pa sem sicer nekonfliktna.« (B49)), ustrahoval z agresivno vožnjo (»Mene je najraje ustrahoval ravno z agresivno vožnjo, tako da me je nemalokrat, ko smo bili v avtu, spravil do solz.« (C38)). Prisotno je bilo tudi čustveno zavračanje (»Odpeljali so me v bolnišnico. Ko je prišel na obisk, sem ga prosila, če bi me objel in mi dal poljub. Pa je rekel, da ne more, ker se mu gabim.« (H11)). Občasno so bili prisotni lepi trenutki (»Ker so sledili trenutki, ko je bil spoštljiv, dobre volje. In jaz sem kar cvetela.« (B71)) kot tudi razni povzročiteljevi očitki (»Nikoli se ni drl

name. Le od dve do tri ure mi je razlagal, kaj vse sem naredila narobe. Na koncu sem se morala vedno opravičiti.« (I10)).

Strategije nadzora so se predvsem izkazovale v ekonomski odvisnosti in nadzoru (»Imel je popoln nadzor nad financami.« (B35)), nadziranju uporabe denarja (»... če smo šli v trgovino, si niti navadnih higienskih vložkov nisem mogla privoščiti. Takoj mi je postavljaj vprašanja, zakaj po nepotrebnem zapravljam denar.« (A32)), partnerskem neravnovesju (»... da ima mož več pravic do razpolaganja z denarjem po svojih željah, ker je tudi on edini služil denar.« (D19)), potlačitev želj žrtve (»Moje želje so bile v celoti poteptane.« (C46)), kot tudi nadzor nad službo (»Mož mi je rekel, da bom šla pač nekajkrat v službo in da bom našla neki izgovor, da mi bodo dali odpoved, zato ker jaz te službe ne rabim, ker ne morem biti toliko časa odsotna od doma.« (D23)) in nadzor nad oblačenjem (»Prvič, da se me je res dotaknilo, je bilo, ko je komentiral, kako sem oblečena. Motilo ga je, da sem imela kratke hlače.« (F28)). Pojavljalo se je tudi povzročiteljevo prikazovanje žrtve kot nevredne pomoči (»Poklical jih je mož, da je zaskrbljen, kje sem z otrokoma, ker sem po njegovem mnenju psihično neuravnovešena.« (A50)) kot tudi manipuliranje pred institucijami (»Kasneje me je pred institucijami prikazoval kot ljubosumno in posesivno.« (D35)). Identificirala sem tudi zatiranje veselja (»... ko so se meni dogajale lepe reči, je bil on, namesto da bi bil vesel zame, le še bolj grozen kot po navadi, kot da ne bi smela biti vesela.« (F38)), prisotno je bilo tudi stopnjevanje agresije (»Sčasoma pa je v komunikaciji z mano postajal vedno bolj agresiven.« (E12)), partnerjevo nesprejemanje družine (»Nekdanji partner me je ves čas opozarjal, da je z mojo družino vse narobe.« (I3)) ter partnerjevo spreminjanje podobe v javnosti (»Ampak v katerokoli družbo sva prišla, je on spreminjal svojo podobo, znal je prilagoditi obraz tako, da se je ljudem prikupil.« (C20)).

Poniževanje in obtoževanje žrtve je potekalo z zmerjanjem (»... mi je celo rekel, da vidi, da imam primankljaje, ker prihajam iz nerazvitega okolja. In da se mu zdim zelo nesposobna, nerazgledana ...« (A19)), obtoževanjem in razvrednotenjem (»Očital mi je, da pije zaradi mene, ker ga izzivam s svojo nerodnostjo in nerazgledanostjo.« (A24)), čustveno zlorabo in degradacijo (»Govoril je, kakšna sem: problematična, hinavska, slabo urejena, premalo ambiciozna.« (F11)), »gaslighting« oziroma psihološko manipuliranje (»On pa me je prepričeval, da to niso bila ljubezenska sporočila, in na koncu je bil jezen, ker sem jih prebrala, tako da sem se že skoraj opravičevala, da sem to storila.« (E11)), poniževanje v materinski vlogi (»Očital mi je, da sem slaba mama. Ko je prišel domov ob 18. uri, me je preverjal, če sem ta dan sploh že previla otroka. Če je otrok padel in sem ga pobrala, je prišel in mi ga strgal iz rok.

Ves čas mi je sporočal, da nisem sposobna kot mama.« (I17)), obračanje krivde na žrtev (»... me je prepričeval, da je vse moja krivda in da ga bom uničila, ker bo zaradi mene imel zapisnik na policiji.« (C41)) kot tudi zmerjanje ob odhodu (»Ker sem se odločila, da grem, ker več nisem zmogla prenašati, zato sem bila prasica.« (B58)).

Izolacija in omejevanje svobode, kjer so žrtve v večini prekinile stik s svojo socialno mrežo (»Imela sem sicer stike s prijatelji po telefonu, vendar sem bila nenehno v stresu, ker sem se bala, da bo poklical policijo in videl, da je klic na čakanju.« (I14)) ali pa je šlo za izgubo socialnih stikov (»Tukaj v Sloveniji nisem imela nikogar, nikomur se nisem mogla zaupati ali vprašati za nasvet.« (D39)). V veliki večini so partnerji tudi nadzirali njihove socialne interakcije (»Ko sem se na primer peljala k prijateljici na obisk, me je klical in zahteval, naj se vrnem domov, čeprav je bil on v tujini.« (E7)) in njihovo lokacijo (»... ko pa sem se vrnila v službo (on je bil brezposelen), mi je vsezkosi meril čas, kdaj pridem domov, močno je začel kazati posesivnost in ljubosumnost.« (G11)). Prišlo je tudi do omejevanja stikov z družino (»Vedno je rekel, da bomo šli, nato je bilo vse drugače, vedno redkeje sem jih videvala.« (D13)), omejevanje na dom (»Ni mi na primer dovolil, da bi šla z otrokom v otroško igralnico, ker se je bal bacilov.« (I12)) in paternalizem (»Vedno me je čuval kot šolarko, kot da nisem odrasla oseba.« (C23)). V enem primeru je povzročitelj nasilja partnerki nalagal gospodinjstva opravila (»Vedno pa je rekel, da lahko grem šele, ko bom uredila otroke za spanje. In to je pomenilo dejansko to, da sem vse uredila doma, močno zamudila na srečanje ...« (B26)), prepoved zaposlitve (»... saj mi ni dovolil, da bi se zaposlila, ali pa je rekel, da bi lahko šla delat. In ko sem rekla, da se bom prijavila na zavod za zaposlovanje, si je premislil, češ kdo bo pa za otroke poskrbel, saj on ne more.« (H7)).

V neki meri so se mehanizmi nadzora in manipulacije uporabljali tudi **ob odhodu** žrtve iz razmerja, na primer v nadzoru in spremljanju gibanja žrtve (»Vsak delovni dan je mož klical na center za socialno delo in spraševal, kje sem ...« (A55)), v spletni zlorabi identitete (»Zatem je odprl profil na erotičnem portalu z mojo sliko, z mojimi praviimi podatki.« (C51)) kot tudi obračanju otroka proti mami, ko je zaživela novo življenje (»In takrat je s temi manipulacijami, da mi otroka ne maramo in da imamo raje mlajšega otroka, otroka zadržal.« (C62)).

Posledice nasilja

V dveh zgodbah se je pojavil **začaran krog** nasilja, kjer je prišlo do ponavljajočega vzorca nasilnih odnosov (»... sem izstopila iz enega nasilnega odnosa in vstopila v drugega. Nad mano je začela izvajati nasilje lastna družina, hkrati pa tudi družina mojega moža.« (A12)) in

ponovitve nasilja v drugem razmerju (»Kmalu po tem sem si našla novega partnerja, ki pa je bil še bolj nasilen od nekdanjega.« (H21)).

Pogoste posledice v kategoriji **občutkov krivde in nemoči** so bile: samokrivda in dvom vase (»On je v meni vsadil cel kup frustracij, da sem ves čas dvomila vase.« (C61)), dvom v dojetje resničnosti (»Ko sem dojela, da mi je denar vzel on, sem imela še vedno kanček dvoma, če nisem morda jaz kam založila ali da nisem nora.« (B22)), osebni občutki odgovornosti (»Vem, da sem tudi jaz naredila veliko stvari narobe. On ni hud nasilnež. Če bi mu pravočasno postavila meje, namesto da sem se umaknila, bi se mogoče najina zgodba odvijala drugače.« (I15)) in ponotranjanje negativnih sporočil (»Sebe sem začela dojemati, da sem neumna, nesposobna, da ne znam razmišljati.« (F33)). Prav tako se bile posledice tudi fizični odziv žrtve oziroma afekt (»Po enem mesecu, ko me je tako provociral, sem ga enkrat mahnila, ker nisem več zdržala. In seveda je takoj poklical policijo. Jaz pa se nisem zlagala in sem priznala, da sem ga mahnila.« (C42)), jezen odziv žrtve (»Toliko časa me je provociral, da ko sem mu dala neki odziv, ko sem se ujezila, saj sem tudi jaz postala jezna, je pa to obrnil, češ, poglej, kako si lahko takšna do mene. Potem se počutiš krivo za različne stvari.« (F32)), obžalovanje preteklih odločitev (»Danes vem, da bi morala vztrajati pri tem, da gre.« (E10)), prevzemanje krivde za neuspeh odnosa (»Pozneje sem si očitala, da sem naredila premalo, da bi se imeli lepo. Preveč grdo sem se držala, bila vzkipljiva.« (I20)) ter dvom v socialno mrežo (»Začela sem dvomiti v prijateljice in sem ga še naprej opravičevala.« (F48)).

Ženske z izkušnjo nasilja so v času nasilnega odnosa razvile tudi številne **strategije preživetja**. Med njimi so bile najpogostejše strategije: podrejanje nasilni dinamiki (»Ves svoj čas sem morala podrejati njemu in čakati, če on ne bo izpolnil dogovorov, da prevzamem obveznosti.« (D22)), osredotočenost na dobrobit povzročitelja (»... vedno delaš tako, da bo njemu v redu. Ti hočeš, da bo on v redu, in pozabljaš nase.« (C22)) ter prilagajanje vedenja (»Že takrat se mi je zdelo, da pretirava. Pa sem si rekla, saj bo. Naredim to, kar želi, pa še to in to ... in bo vse v redu.« (I18)). Med drugim se je pojavljalo tudi predvidevanje razpoloženja nasilnega partnerja (»Imela sem ga naštudiranega v malem prstu. Glede na način, kako se je pripeljal po tisti makadamski cesti, sem točno vedela, kaj se bo dogajalo po njegovem prihodu domov.« (A29)), skrivanje nakupov (»Ko sem na primer kupila otrokom čevlje, sem z njih pretrgala listke in vrgla stran škatlo, da ni videl, da so novi.« (B31)), izpolnjevanje partnerjevih pričakovanj (»... sem še vedno opravljala vsa gospodinjska opravila, da bi s tem zmanjšala njegove očitke in da ne bi opazil, da zaradi moje službe doma kaj ni narejeno.« (D25)), strah pred nasprotovanjem

(»Nisem si več upala nasprotovati ničemur, ker je postal tako razdražen.« (E18)) in stanje bega ali boja (»Si v stanju boj ali beg, ne razmišljaš, da boš klical policijo.« (F59)).

Normalizacija in sprejemanje nasilja sta se kot posledici pojavila le v eni zgodbi, z občutkom varnosti v nasilnem odnosu (»... je bil to moj mali svet. V njem sem se počutila na neki način varno, bilo mi je znano.« (A30)).

V kategoriji **čustvena izčrpanost in izguba volje** so bili najpogostejši pomanjkanje energije (»Velikokrat nisem imela niti toliko energije, da bi zvečer pomislila, ali imam na računu denar, da grem zjutraj lahko v službo. Bila sem na smrt utrujena.« (B34)), čustvena otopelost (»Zadnjih pet let nisem mogla niti več jokati, bila sem njegova lutka, nič več me ni presenetilo, vse je bilo samoumevno.« (H16)), izguba energije (»Tako da sem se dan po dan, dan po dan počutila vse bolj prazno, vse bolj izčrpano.« (C27)), fizična in čustvena izčrpanost (»Opazovala sem se, kako venem. Bila sem vedno bolj suha, žalostna, nerazpoložena.« (E17)) kot tudi misel o samomoru (»Velikokrat sem pomislila na samomor ...« (H14)). Pojavljali so se še izguba sebe (»... jaz nisem bila več jaz, izgubljala sem sebe.« (I19)), izguba veselja (»Nisem več čutila nobenega veselja, nisem se mogla sprostiti.« (D37)) in omejena sposobnost skrbi za otroke (»... se v tem času nisem mogla posvetiti sinovoma, nisem bila sposobna.« (A45)).

Tudi **pozabljanje** je bilo ena izmed posledic nasilja, kjer je šlo za potlačitev spominov (»Vsega dogajanja med mojimi starši se nisem niti spomnila ali ga nisem v celoti zaznavala ...« (C6)) ali pozabljanje dogodkov (»... prav tako se nisem spomnila vseh dogodkov, saj je bilo vse skupaj zame zelo stresno.« (G22)). Le v eni izmed zgodb pa so bile omenjene tudi **fizične posledice** nasilja s slabostjo in paraliziranostjo telesa (»Meni je postalo slabo, šla sem v spalnico in se ulegla. Mislila sem, da bom vse pobruhala, telo mi je odpovedalo, mislila sem, da sem čisto paralizirana. Bala sem se dvigniti roko ali nogo. Povsem mi je odpovedalo telo.« (J5)).

Strah se je kazal v občutkih ogroženosti za življenje (»Vedela sem – če bom vztrajala v takem odnosu, ne bom preživela.« (D36)), kot strah pred iskreno komunikacijo (»Nekaj dni se mu nisem upala povedati.« (C32)), kot konec sproščenosti v odnosu (»V najinem odnosu ni bilo več sproščenosti.« (E14)), strah pred posledicami (»Povedala sem torej tisto, kar mi je naročil. Ker sem se bala, da če rečem kaj drugega, bo zelo narobe.« (H27)) in konstantna napetost (»Kot bi bila ves čas priključena na elektriko, kot bi bila pod napetostjo. Ko ne veš, kaj bo.« (I26)).

Posledice nasilja ostajajo tudi **po odhodu** iz nasilnega razmerja. Najpogosteje omenjene posledice so bile: občutek odgovornosti za povzročitelja nasilja (»... imela sem tako oprane možgane, da sem še v kriznem centru razmišljala o tem, kako bo on poskrbel zase.« (A53)), zanikanje nasilja (»Nikoli si nisem priznala, da je to nasilje. Niti po koncu odnosa ne.« (B37)) in strah pred ponovnim stikom (»Še vedno pa je poleg teh lepih trenutkov prisoten strah, da se ne bi kdaj vrnil.« (E24)). Nekatere so občutile osamljenost (»Imela sem občutek, da sem sama samcata na celem svetu.« (B61)), izgubo lastne identitete (»On me je prepričal v neko različico sebe, ki je prej nisem poznala.« (F10)), čustveno navezanost na povzročitelja (»Ne vem, če bom še koga v življenju imela tako rada, kot sem imela njega. Če me vprašate, ali bi šla nazaj, vam iskreno povem, da bi šla, ampak se bojim, da bi bilo spet, kot je bilo.« (I23)) in doživljanje nočnih mor (»Zadnje dni vse pogosteje sanjam, da me je našel v hiši, kjer stanujem, razbil okno in me lovil, jaz pa sem bežala pred njim. Zato že en teden zelo malo spim, saj do treh zjutraj ne morem zaspati, ker me je strah, da bo prišel in mi kaj hudega naredil.« (H33)).

Odhod in iskanje pomoči

Ženske z izkušnjo nasilja so že v času razmerja **razmišljale o odhodu** zaradi želje po prekinitvi starih vzorcev (»Jasno sem povedala, da ne bom živela tako, kot je živela moja mama, in da bom jaz to zvezo prekinila.« (A7)) in želje po zaščiti svojih otrok (»Jaz sem takrat pomislila na otroka. Rekla sem si, da je šlo to čez vse meje, in poklicala policijo.« (C40)). So pa lahko priprave na odhod potekale tudi nekaj let (»Pet let sem se pripravljala na odhod.« (C47)).

Pomembno vlogo so igrale njihove **socialne mreže**. Nekatere so se glede nasilja zaupale očetu (»Povedala sem mu, da se borim za lastno življenje in življenje svojih dveh sinov.« (A11)) ali svoji socialni mreži (»Moj sistem pomoči so bile prijateljice, ki sem se jim na koncu le zaupala – stojijo mi ob strani in razumejo, da jim takrat nisem zmogla povedati.« (E23)). Žrtve so imele moralno podporo prijateljic (»Svetovali sta mi, da moram moževemu nasilju narediti konec, predvsem v dobro otrok.« (G13)), motivacijo pa sta iskali tudi v preživetju zaradi otrok (»Vsakokrat znova sem si rekla, da moram poskrbeti, da bodo čim boljše živeli.« (B55)). Pomembna so bila tudi opozorila staršev (»Starši so seveda občutili njegovo nesprejemanje in so mi poskušali odpreti oči ter me začeli opozarjati, da tako ne bom mogla več živeti.« (G8)). V eni zgodbi je bilo poudarjeno, da je pomembna podpora ob pravem času (»Podporo sicer lahko imaš ves čas, ampak če ni ob pravem času, je še ne slišiš, ne prepoznaš, je nočeš, jo zavračaš.« (B84)) ter da podporo začneš tudi povezovati (»Ko gledam nazaj, sem od vsake prijateljice dobila nekaj, in ko je prišel pravi trenutek, sem povezala stvari med seboj.« (B72)).

Na njihovo odločitev za odhod je pomembno vlogo igrala **pomoč institucij**, in sicer v obliki denarne socialne pomoči (»Dobila sem tudi denarno socialno pomoč.« (A58)) oziroma kot pomoč nevladne organizacije (»Najprej sem poiskala pomoč na nevladni organizaciji. Veliko so mi pomagali. Skozi individualna svetovanja me je čudovita strokovna delavka učila prepoznati težave in njegovo osebnost, da sem na stvari začela gledati bolj objektivno.« (C60)). Pomembna jim je bila tudi pomoč policije (»Na policiji sem podala prijavo za nasilje. Njihov odnos se mi je zdel korekten. Možu so dali prepoved približevanja.« (D42)) in začetna podpora centra za socialno delo (»Na centru za socialno delo so nas sprva podpirali.« (D44)). Na odločitev za odhod je pri eni osebi močno vplival tudi topel odnos svetovalke (»Tudi svetovalka na SOS-telefonu mi je potrdila, da ne živim v zdravem okolju in da je najboljša rešitev, da se umaknem. Ob tem me je sprejela zelo prijazno in mi dala občutek, da ji lahko zaupam, razumela je mojo situacijo in dala mi je vedeti, da mi želi pomagati.« (J10)), pomembne pa so bile tudi spodbudne besede (»Rekla mi je, da imajo prostor v kriznem centru, me spodbujala, da se umaknem in s seboj vzamem le najnujnejše stvari ter da bomo ostalo reševali pozneje.« (J11)).

Nekatere so se tudi **samoinformirale**, tako da so iskale možne pomoči na spletu (»Brskala sem po spletu, dokler nisem našla informacij, kam se lahko umaknem v primeru nasilja v družini. Poklicala sem v krizni center ...« (D41)) in objektivno mnenje (»Iskala sem objektivno mnenje, ker nisem vedela, komu verjeti. Nisem vedela, ali je to nasilje ali je vse samo v moji glavi.« (F51)).

Nekatere so omenile, da je bila **odločitev za odhod** sprejeta ravno zaradi vztrajnosti pri iskanju pomoči (»Vztrajala sem in uspela urediti vse za naš odhod v krizni center.« (A51)), nevzdržnosti razmerja (»Policijo sem poklicala, ko je bilo res najhuje. Ko dejansko nisem več zdržala.« (H29)) in zaradi odpovedi telesa (»Dokončno odločitev o odhodu sem sprejela po tem, ko mi je odpovedalo telo.« (J8)).

Številne **ovire pri odhodu** pa so vplivale na njihovo dolgoletno ostajanje v zvezi oziroma so jih odvrnile od odhoda iz tega nasilnega razmerja. Najpogostejše omenjene ovire so bile: neinformiranost o virih pomoči (»Nisem poznala nobene ustanove, ki bi lahko pomagala.« (H18)), strah pred razkritjem nasilja drugim (»Ko sem razmišljala, da bi šla, mi je vedno hodilo po glavi, da me je sram, kaj bodo rekli sosedge.« (A38)), pomanjkanje osebnih in finančnih sredstev (»V strahu, kam naj grem s tako nizkimi dohodki in brez premoženja.« (J9)), upanje na spremembo (»Vseeno sem upala, da bo bolje.« (D16)), zanikanje lastne vloge žrtve (»... se nikoli nisem dojemala kot žrtev.« (B41)), neprepoznavanje nasilja (»Nikoli me ni udaril, nikoli

se ni zgodilo nič konkretnega, da bi razumela, kaj se mi sploh dogaja, da bi vedela, da to kar se mi dogaja, ni prav.« (I21)), skrivanje nasilja (»Domov, k svojim, nisem več mogla, nisem pa jim hotela povedati resnice, ker jih nisem hotela obremenjevati s svojo situacijo.« (D10)), strah pred neznanim (»Odhod v neznano, to je bil res tisti najtežji trenutek.« (J16)), neprijava nasilja (»Nikakor si nisem predstavljala, da bom zbrala toliko moči, da moža prijavim policiji, saj sem se zelo bala, da bi dejansko uresničil svoje grožnje, mi vzel otroka ter škodoval moji primarni družini in meni.« (G14)), nedokazljivost psihičnega nasilja (»Problem psihičnega nasilja je, da nimaš nič pokazati. Nobenega dokaza nimaš.« (F39)) in strah pred izgubo zveze (»Nisem si predstavljala, da bom izgubila še njega, komaj sem nekoga spustila blizu, to se ne more zgoditi.« (E20)). Poleg tega so omenjale tudi odvisnost od partnerja (»... hitro postaneš odvisen od partnerja ...« (A60)), ostajanje zaradi otrok (»Če bi šlo samo zame, bi verjetno lažje šla od njega, verjetno ne bi niti razmišljala o samomoru.« (B56)), čustveno in psihološko izčrpanost ob odhodu (»Bilo je naporno, treba je bilo odpreti veliko vrat.« (B63)), nezaupanje v institucije (»... ker nisem verjela v institucije ...« (C64)), občutke krivde (»Občutki krivde na moji strani so bili tako močni, da sem vsakič popustila, sprijaznila sem se, da sem pretiravala ...« (F56)), zasedenost varnih hiš (»... sem poklicala v krizni center, saj nisem vedela, kam oditi, ker je bila najbližja varna hiša prepolna, sem se iz strahu pred moževo grobostjo in grožnjami zaradi varnosti otrok zatekla k sorodnikom.« (G15)), neinformiranost glede pravic (»Jaz prej nisem vedela, kaj vse mi pripada, tudi nisem imela nikogar ob sebi, da bi me razumel, da bi mi rekel, da je to moja pravica.« (J13)) in položaj neverodostojne žrtve (»In dejansko, ko sem poklicala policijo, se je zgodilo to, da mi policistka, ki je bila prijateljica njegove mame, sploh ni verjela in sem kot nora izpadla jaz.« (H30)) ter normalizacijo nasilja (»Govorila sem si: Ah, daj, daj potrpi malo, pač takšno je življenje. Tako to gre, tako mora biti.« (H19)).

Formalna pomoč

Slabosti glede formalne pomoči, ki so omenjene v zgodbah, so predvsem: spregled psihičnega nasilja institucij (»Bila sem razočarana, podrl se mi je svet, ker je tožilstvo pozneje kazensko ovadbo zaradi premalo dokazov zavrglo. Niso upoštevali, da sem bila deležna različnih oblik psihičnega nasilja, kot so zaničevanje, pritiski, manipulacija ter tudi ekonomsko nasilje.« (J15)), dolgotrajnost postopkov (»Zdaj že dve leti kazenska prijava stoji.« (D43)), pogosto menjavanje strokovnih delavk (»Socialne delavke so se zelo pogosto menjavale (razlog so bile porodniške odsotnosti), tako da na koncu nisem več vedela, na koga se lahko obrnem.« (G25)), neupoštevanje posledic nasilja (»... a vseeno so se obnašali tako, kot da moram vse izbrisati čez

noč, predvsem posledice, ki so se nakopičile.« (D49)) ter neposlušnost (»Nihče me ni vprašal, kakšna je moja zgodba, kaj sem jaz preživljala. Lahko bi vprašali otroke. Otrok bi povedal. Nihče nam ni prisluhnil, nihče nam ni dal te možnosti.« (H23)). Med drugim so povedal tudi, da so občutile, da so institucije bolj naklonjene moškim (»Moj občutek glede institucij je, da so bolj prizanesljive do očetov.« (B74)), mediatorstvo na CSD (»Edino kar me je motilo, je bilo to, da je šlo zelo v mediatorsko smer.« (B75)), finančno breme matere (»Mene ni nihče vprašal, če imam za šolske potrebščine, za otrokova oblačila, za skrb za otroka.« (C59)), opravičevanje povzročitelja (»Na centru so sicer rekli, da so ga soočili z navedbami o nasilju, a se jim je zasmilil, da mu je hudo, da vidi, da je situacija resna. Opravičevali so ga, da je pač iz take kulture.« (D48)) in CSD na strani povzročitelja (»Imela sem občutek, da so mu strokovne delavke na centru za socialno delo povsem nasedle. Obnašale so se, kot da je največja žrtev moj mož ...« (G19)) kot tudi ponavljanje zgodbe (»Dejansko sem morala štirikrat povedati svojo zgodbo, da so mi verjeli.« (H32)), neosebnost pristopa (»Pristop strokovnih delavk, je bil zelo neoseben in mi ni bil v pomoč.« (G24)), obtožujoča vprašanja institucij (»Spraševali so me, ali sem ljubosumna, ali sumim, da me je varal, ali bi se vrnila k njemu in podobno.« (D50)) in nepoznavanje področja nasilja policije (»Bi se pa morali policisti še več izobraževati na tem področju. Ker se zaradi neznanja naredi veliko škode. Jaz sem takrat potrebovala podporo ali vsaj dvom v zgodbo nekdanjega moža. Pa sta me označila z – gospa ima resne težave, mora na psihiatrijo.« (I28)).

Med **pozitivno formalno pomočjo** opišejo, da je bil v enem primeru fokus socialne delavke predvsem na blaginji otrok (»Poskušala je razumeti družinsko dinamiko in imela ves čas v fokusu blaginjo otrok in dober odnos z obema staršema.« (B76)), vztrajanje socialne delavke na dogovorih (»Gospa s centra za socialno delo, ki je delala na najinem primeru, pa je postavila stvari na pravo mesto. Dogovorila sva se, da se on izseli, saj je hiša moja. Potem pa je začel spreminjati dogovor, da bi otroka ostala v hiši, midva pa bi se menjavala. Gospa s centra mu je rekla, da če sva dogovorjena, naj se izseli in naj ne spreminja dogovora.« (I29)), usmerjanje in informiranje (»Tam sem dobila tudi svetovalko, ki je z mano opravljala svetovalne pogovore, me krepila in informirala. V vseh zadevah sem se vedno odločala sama, nobenega pritiska ni bilo, kaj moram storiti, samo usmerjala me je in informirala.« (J12)), nudenje dodatne pomoči (»Na centru so mi ponudili tudi pogovor pri psihologinji, in to se mi je zdelo koristno.« (B77)) ter konstantna pomoč nevladne organizacije (»In še danes, kar koli potrebujem, jih pokličem in so mi vedno pripravljeni pomagati, stati ob strani.« (J18)). Je pa v enem primeru prišlo tudi do

izgube zaupanja, zaradi česar je pazljivo ravnala z izjavami pred institucijami (»Pazim, da se s kakšno izjavo dodatno ne zamerim ustanovam, ki imajo moč, da odločajo o naših usodah.« (G26)).

Proces okrevanja in osamosvajanja

Žrtve so kazale **odpornost in postavljanje mej v času nasilja** z upiranjem nasilju (»Dala sem mu vedeti, da je to zadnje, kar bo počel z mano.« (A49)), vztrajanjem pri zaposlitvi (»Vendar sem vztrajala, da sem ostala zaposlena.« (D24)) in s poskusi zaščite otrok pred nasiljem (»Večkrat sem moža opozarjala, naj ne govori in ne ravna tako z otrokoma, vendar ni zaleglo.« (D34)). V eni izmed zgodb je žrtvi nasilja uspelo **prekiniti stare vzorce**, s tem da je prepoznala nasilje in o tem ozaveščala svoje otroke (»Sčasoma, ko so otroci rasli, pa sem le povedala na glas, da bodo vedeli, da neke stvari niso normalne.« (B48)).

Ob zapustitvi nasilnega odnosa so zaživele **ново življenje**; nekatere so odkrile nove hobije (»Sedaj živim v lastnem stanovanju. Zaposlila sem se in lahko delam tiste stvari, za katere sem bila prikrajšana. Naredila sem voziški izpit.« (A61)), so v zdravem partnerskem odnosu (»Danes imam ljubečega partnerja. Pomagava si, greva skupaj na dopust. Svobodna sem.« (A63)) ali so občutile olajšanje po odhodu (»Vesela sem, da sem šla stran. Vesela, da nisem več v stanju neke stalne pripravljenosti, ker z njim sem res morala hoditi po jajcih.« (F61)), okrepile so si samozavesti (»Pridobila sem na samozavesti.« (J17)) in izboljšale življenje (»Ne glede na vse lahko rečem, da je življenje boljše, odkar sem odšla. Ker če bi ostala, ne vem, kaj bi se mi zgodilo in kje bi bila.« (D52)).

5. RAZPRAVA

V raziskavi me je zanimalo, kako ženske z izkušnjo nasilja v družini doživljajo in razumejo razloge za vztrajanje v nasilnih odnosih, katere okoliščine vplivajo na njihovo odločitev za odhod ali vrnitev ter kakšno vlogo imajo pri tem podpirne mreže, institucije in osebne strategije preživetja. Glavni namen raziskave je bil skozi pripovedi preživelih osvetliti kompleksno odločitev, ki se nahaja za na videz preprostim vprašanjem: »Zakaj ostajajo?« Skladno s tem sem si postavila raziskovalna vprašanja, na katera bom odgovorila skozi razpravo.

Nasilje v družini je zelo razširjen problem. Poročilo o ugotovitvah nacionalnega poročila o nasilju nad ženskami v Združenih državah Amerike omenja, da ima vsaka četrta ženska izkušnjo nasilja v družini (Tjaden in Thoennes, 2000). Nacionalna raziskava o pojavnosti nasilja v zasebni sferi in partnerskih odnosih iz leta 2010 v Sloveniji, poroča, da je vsaka druga ženska do dopolnjenega 15. leta starosti doživela eno od oblik nasilja (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2025). Ženske z izkušnjo nasilja navadno doživljajo čustvene težave, pomanjkanje lastne vrednosti, fizične zdravstvene težave in pogosteje razmišljajo o samomoru. In čeprav številni ljudje menijo, da je za žrtve najlažja in najvarnejša odločitev, če zapustijo tak odnos, pa dejansko pogosto ni tako. Žrtve se spopadajo s strahom za svoje življenje in drugimi stiskami, kot so ekonomska stiska, izolacija, izguba doma in podpore kot tudi misel na stisko njihovih otrok, če so prisotni v razmerju. Zaradi vseh teh in drugih dejavnikov je odločitev za odhod lahko vse prej kot varna in preprosta (Arenella, 2014).

Pričevanja žensk z izkušnjo nasilja kažejo na navzočnost velikega števila kompleksnih razlogov in dejavnikov, zaradi katerih je nasilni partnerski odnos težko zapustiti. Dejavniki se gibljejo vse od zgodnjih obremenjujočih izkušenj v primarni družini, osebnostnih značilnosti žrtve, normalizacije nasilja – tako s strani žrtev kot družbe – pa vse do družbene percepcije žrtve in povzročitelja. Odgovor na prvo raziskovalno vprašanje (Kateri dejavniki prispevajo k odločitvi žrtev nasilja, da ostajajo v nasilnih partnerskih odnosih v družini in kateri dejavniki so povezani z njihovo vrnitvijo v odnos?) je kompleksen in nanj ne morem odgovoriti s poenostavljeno razlago, kot je npr.: »Ona noče oditi.« Gre namreč za globoko ukoreninjene dinamike moči, nadzora in manipulacije, ki jih uporabljajo povzročitelji za ustvarjanje odvisnosti, strahu in negotovosti, zaradi katerih se žrtve težje odločijo za odhod. Posledice nasilja se kažejo tudi v obliki psihične izčrpanosti, izgube samozavesti in fizičnega propadanja, kar dodatno zmanjšuje zmogljivost žrtve za zapustitev nasilnega odnosa.

Te ugotovitve potrjuje teorija socialnega učenja (Bandura, 1976), ki pojasnjuje, kako se destruktivni vzorci vedenja, kot so nadzor, nasilje in podrejanje, prenašajo in utrjujejo skozi opazovanje in ponavljanje v domačem okolju. Anderson in Saunders (2003) omenjata, da se lahko destruktivni odnosi vzdržujejo in prenašajo skozi čas, še posebej v okoljih, kjer so takšni vzorci že zgodaj internalizirani kot normalni. V moji raziskavi je večina pripovedovalk zgodb poročala o nasilju v svojih primarnih družinah, kjer so bile bodisi neposredne priče nasilnih odnosov med staršema bodisi žrtve nasilja s strani staršev, zlasti očeta. V njihovih družinah so bile prisotne tudi rigidne, patriarhalne družinske dinamike, kot so očetova avtoriteta, zatiranje čustev, nesprejemanje razveze ter idealizacija ženske v vlogi tihe, požrtvovalne in podrejene ženske. Zakon o preprečevanju nasilja (2008) v svoji opredelitvi nasilja posebno pozornost namenja tudi otrokom, ki so opredeljeni kot žrtve nasilja že v hipu, ko so prisotni ob izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali če živijo v okolju, kjer se nasilje izvaja. S tem je še bolj poudarjen pomen zgodnjega družinskega okolja pri oblikovanju odnosnih vzorcev in dojemanju nasilja kot dopustnega ali celo pričakovanega dela partnerskega odnosa.

Čeprav nekatere pretekle študije (Gondolf in Fischer, 1988; Pagelow, 1982) navajajo, da so ženske z izkušnjo nasilja v otroštvu pogosteje zapustile nasilne zveze kot tiste, ki te izkušnje nimajo, tega v svoji raziskavi ne morem potrditi. Številne ženske so sicer opisovale svoje otroštvo kot lepo, čeprav je bilo v njihovi družini prisotno nasilje, zato sklepam, da gre tu bolj za normalizacijo nasilja kot njegovo odsotnost. Le ena izmed zgodb izrecno omenja, da v primarni družini ni bilo nasilja, a je bila pripovedovalka kasneje v življenju vseeno žrtev. Tudi Maja Plaz (2014a) opisuje, da so mnoge ženske, ki so žrtve nasilja, odrasle v družinah z nasiljem in so zaradi tega strpnejše do nasilja. Zaradi preteklih izkušenj namreč menijo, da je nasilje normalen del vsakodnevnega življenja. Tako se je izkazalo tudi v moji raziskavi, kjer so pričevanja žensk poročala o normalizaciji nasilja v otroštvu (»Saj ni bilo tako naporno, to moje otroštvo. Vsak doživi nekaj, kar ga zaznamuje ...« (B11)).

K težki odločitvi o tem, ali odnos zapustiti, prispevajo tudi mehanizmi nadzora in manipulacije, ki jih povzročitelji uporabljajo že od zgodnjih faz odnosa in se kažejo predvsem v prekomerni ljubeznivosti in izkazovanju pozornosti, praznih obljubah, prekomerni ustrežljivosti in izkazovanju ljubezni z izzivanjem krivde. Ravno lepi trenutki na začetku odnosa, ki so polni nežnosti in pozornosti, vplivajo na to, da je poznejše nasilno dejanje partnerja povsem nepričakovano. Žrtev nastop nasilja močno šokira, še vedno pa se spominja lepih trenutkov, ki si jih ne želi izbrisati, in upa, da se bodo vrnil (Plaz, 2014a).

Prvo partnerjevo nasilje se ponavadi začne, ko odnos traja že nekaj časa – med prvo nosečnostjo, po poroki ali potem ko partnerja začneta živeti skupaj (Plaz, 2014a). Tudi moji rezultati so pokazali, kako se je razmerje po rojstvu otrok popolnoma spremenilo – postalo je bolj napeto. Ena izmed žensk tudi omenja, da je bil njen mož prepričan v to, da bo ostala, če bosta dobila še enega otroka. Partnerji so tako vzdrževali odvisnost z uporabo otrok, tako da so se prek njih maščevali ženskam, izvajali fizično nasilje nad otroki ali pa je šlo za kaznovanje in poniževanje žrtve v njeni materinski vlogi. Drole in Gantar (b. d.) omenjata, da je eden izmed dejavnikov, ki zadržuje žensko v nasilnem odnosu, skrb za blagostanje otrok. Na drugi strani je žrtev lahko tudi strah, da bo izgubila skrbništvo nad svojimi otroki (Stephens in Melton, 2017). Lahko pa otroci prispevajo k večji motivaciji ženske za odhod zaradi njene materinske skrbi za njihovo varnost (Estrellado in Loh, 2019). Nekatere matere so v pričevanjih omenjale, da so bili otroci predvsem motivacija, da se niso odločile za samomor, ena izmed njih pa je izrazila mnenje, da bi brez otrok lažje zapustila odnos.

Posledice nasilja, kot sta depresija in nizka samopodoba, še poglobijo razloge za težjo zapustitev odnosa (Loke idr., 2012). V pričevanjih so ženske povedale, da so njihovi partnerji močno manipulirali s čustvi, tako da so žrtev dehumanizirali. Slednje je potekalo na način, da so povzročitelji žrtev obtoževali, zmerjali, obenem pa so ji izkazovali tudi ljubezen in se za svoja dejanja opravičevali. Rapolane Obrar (2018) in Plaz (2014a) pravita, da gre za krog nasilja, kjer se izmenjujejo obdobja naraščanja napetosti in izbruha nasilja ter obdobja opravičevanja in nežnosti, medenih tednov. V obdobju opravičevanja povzročitelj ženski vceplja občutek krivde za nasilje in ji hkrati obljublja, da se nasilje ne bo ponovilo. Gre za menjavanje nasilja in ljubezni, s čimer povzročitelj zlomi osebnost drugega človeka (»Hvalil me je, pa razvrednotil, me spet hvalil in ponovno razvrednotil.« (C45)).

Zaradi dolgotrajnega nasilja so žrtve pogosto občutile krivdo in nemoč, dvomile so vase in v svoje doživljanje resničnosti, čutile so osebno odgovornost za nasilje. Teorija travmatične navezanosti potrjuje, da so ženske z nizko samopodobo, močno predanostjo partnerju, občutkom krivde za nasilje ali v strahu, da ne bodo našle drugega partnerja, manj verjetneje sprejele odločitev, da zapustijo nasilni odnos (Katz, Arias in Beah, 2000; Truman. Schram, Cann). Z vso manipulacijo čustev in zmerjanjem pa so tudi same začele ponotranjati negativna sporočila svojega mučitelja. Pogosti posledici sta bili tudi čustvena izčrpanost in izguba volje, ki sta se izražali kot pomanjkanje energije, čustvena otopelost, fizična izčrpanost, občutki izgube sebe in veselja do vsega kot tudi že omenjena skrb za otroke.

Leskošek, Urek in Zaviršek (2010) ugotavljajo, da se dolgotrajno nasilje dotakne vseh vidikov življenja žrtve. Plaz (2014a) omenja, da nekdo, ki doživlja vsa ta negativna občutja, ponavadi zelo težko zbere dovolj poguma, da začne živeti na novo, prav tako pa odhod zahteva ogromno energije, ki je ženska zaradi fizične in psihične izčrpanosti kot posledice nasilja velikokrat ne premore.

Posledice nasilja se ne končajo po odhodu žrtve iz nasilnega odnosa. Pričevanja kažejo, da so ženske še vedno čutile določeno mero odgovornosti do povzročitelja v smislu, ali bo lahko sam poskrbel zase, nekatere pa so nasilje še vedno zanikale. Poleg tega so se pojavljali občutki osamljenosti, izgube lastne identitete in čustvena navezanost na povzročitelja. Zato je pomembno, da ob pogovoru z njimi ne zanemarimo teh posledic in od žrtev ne pričakujemo, da jih pozabijo kar čez noč (»... a vseeno so se obnašali tako, da moram vse izbrisati čez noč, predvsem posledice, ki so se nakopičile.« (D49)).

Hkrati pa se moramo zavedati, da ni nujno, da se bo nasilje po odhodu iz nasilnega razmerja tudi zares končalo. Rus Makovec (2007, v Draginc, 2007) poudarja, da preživelim nihče ne more zagotoviti, da se bo njihov položaj izboljšal. Pričevanja so pokazala, da so povzročitelji nasilja tudi po odhodu uporabljali mehanizme nadzora in manipulacije, tako da so spremljali gibanje žrtve s klici na center za socialno delo, prišlo je tudi do spletne zlorabe identitete in hujskanja otroka proti mami, češ da ga nima rada.

V zgodbah so žrtve nasilja tudi same podale razloge za ovire pri odhodu, med katerimi prevladuje predvsem neinformiranost o virih pomoči. Veliko jih ni vedelo, na katero institucijo se lahko obrnejo, kam se lahko umaknejo in katere pravice jim pripadajo. Zaradi ekonomskega nasilja so bile brez premoženja in svojih dohodkov ali pa so bili ti zelo nizki. Hkrati pa jih je bilo strah nasilje razkriti pred drugimi ali pa nasilja niti niso prepoznale, kar je včasih vodilo v zanikanje lastne vloge žrtve. Društvo za nenasilno komunikacijo (2025) omenja, da je lahko žrtvi nerodno spregovoriti o nasilju, lahko se počuti, da sama ne bo zmogla. Heron idr. (2022) omenjajo, da nasilje v družini lahko vodi v nestabilnost zaposlitve, brezdomstvo in socialno izključenost. Tudi v pričevanjih so se pojavljali občutki brezdomstva in socialne izključenosti.

Pričevalke so poleg tega so omenjale, kako jim je odhod predstavljal nekaj neznanega. Rus Makovec (2007, v Draginc, 2007) pravi, da se žrtve nasilja na nek način prilagodijo situaciji, v kateri živijo, zaradi česar jim možnost sprememb lahko povzroča več strahu in tesnobe kot obstoječa situacija. Ena od preživelih je v svoji zgodbi povedala, da je bilo življenje z njenim

partnerjem njen mali svet. Druga je omenila, da je bil odhod izjemno težak in je bilo treba odpreti veliko vrat.

Povzročitelji nasilja so svoje žrtve tudi močno izolirali od okolice, tako da so jim nalagali gospodinjska opravila, ki so morala biti opravljena, če so hotele oditi na srečanje s prijateljicami. Posledično pa se je dogajalo, da so zaradi obremenjenosti srečanje zamudile. V enem primeru je šlo tudi za selitev v drugo državo, kjer žrtev ni poznala nikogar; bila je odmaknjena od svoje družine in popolnoma prepuščena svojemu možu. Partnerji so pogosto nadzorovali njihova oblačila, lokacije in srečanja s prijatelji ter izražali ljubosumje. Nekateri so svojim partnerkam prepovedali zaposlitev z izgovorom, da morajo skrbeti za otroke. Omejevali so stike žrtve z njeno primarno družino.

Pomembno je, da ima ženska, ki se sooča z vsemi posledicami nasilja, ob sebi osebo, ki ji lahko zaupa in ji bo pomagala pri premagovanju strahov in ovir (Plaz, 2014a). Pričevanja kažejo na to, da je bila podporna mreža izjemno pomembna pri odločitvi za odhod, bodisi da so se žrtve nasilja zaupale prijateljicam ali svoji primarni družini ali pa so bili starši tisti, ki so opozarjali, da takšno razmerje ni normalno. Pomembna je bila podpora prijateljic, da naj zapustijo partnerja. Vendar pa je zaradi vseh manipulacij, ki so jih doživljale žrtve dolgoletnega nasilja, pogosto prišlo do tega, da so povzročitelja nasilja opravičevale ali pa izgubile zaupanje v svojo socialno mrežo. Vseeno pa pričevalke omenjajo, kako pomembno je, da se podpora zgodi ob pravem času oziroma v pravem trenutku (»Podporo lahko sicer imaš ves čas, ampak če ni ob pravem času, je še ne slišiš, ne prepoznaš, je nočeš, jo zavračaš.« (B84)).

Izkušnje žensk jasno kažejo tudi na pomembno vlogo kulturnih in družbenih norm, ki oblikujejo pričakovanja glede ženskih in moških vlog v družini. Tradicionalna prepričanja, kot so neizpodbitna avtoriteta moškega, prepoved izražanja čustev in nesprejemljivost razveze, so pri mnogih ženskah utrdila občutek, da morajo vztrajati v odnosu, ne glede na okoliščine. Tovrstna socializacija se pogosto začne že v otroštvu in pomeni pomemben temelj za kasnejše sprejemanje neenakovrednih in nasilnih partnerskih odnosov. Feministične teorije opozarjajo, da gre pri takšnih vzorcih za izraz širše patriarhalne strukture, ki nasilje nad ženskami normalizira in ga predstavlja kot zasebno stvar, s tem pa zmanjšuje odgovornost povzročiteljev nasilja in krepi izolacijo žrtev (Yllö, 1993).

Po razkritju nasilja so pričevalke oz. žrtve nasilja omenjale, da so občutile, kako so jih družba in bližnji ljudje diskreditirali, niso verjeli njihovim zgodbam, temveč so pri njih opazali

negativne lastnosti. Pomembno je izpostaviti, da večina zlorabljenih žensk ne ostane v vlogi pasivne žrtve, ampak razvijejo strategije, s katerimi povečajo tako svojo varnost kot tudi varnost otrok (Drole in Gantar, 2008). Nekatere žrtve nasilja, ki so del moje analize, so se že v času razmerja upirale nasilju, kolikor so le mogle. Ena je na primer vztrajala pri tem, da se bo zaposlila, druga je poskušala partnerju (do)povedati, da tako ne bo ravnal z njo, ali pa je šlo za zaščito otrok. Vendar pa omenjeni poskusi upora situacije niso izboljšali. Zaradi tega so se preživele podredile dinamiki nasilja; osredotočale so se na dobrobit povzročitelja, zaradi česar so pozabljale nase, hkrati pa so svoje vedenje prilagajale, da se nasilje ne bi stopnjevalo. Naučile so se predvidevanja partnerjevega razpoloženja. Tako so na primer že po načinu, kako se je partner pripeljal domov, vedele, kaj se bo dogajalo, izpolnjevale so partnerjeva pričakovanja in se zaradi strahu pred še hujšim nasiljem niso upirale. Plaz (2014a) pojasnjuje, da se ženska v položaju, ko je njeno življenje ogroženo, na vse načine trudi, da bi se izognila jezi partnerja in umirila napetosti. Ženska s svojim vedenjem pogosto zmede tiste, ki vedo, kaj se ji dogaja. Upoštevati moramo, da ne gre za značaj ženske, ampak strategijo preživetja, ki jo uporablja. Plaz (prav tam) nadalje pojasnjuje, da ženska, ki doživlja nasilje, okolici ni najbolj simpatična, saj se ne vede tako, kot bi drugi od nje pričakovali. Zato je izjemno pomembno, da pomagajoči upoštevamo, kaj vse je preživela in zakaj je takšna, kot je. Tudi v raziskavi se je izkazalo, da je družbena percepcija temeljila na omalovaževanju in diskreditaciji žrtve kot tudi na opažanju negativnih lastnosti (»... kvečjemu so opazili, da sem jaz čudna, slabe volje ali pa da sem hladna do njega.« (F45)).

V raziskavi sem identificirala nekaj osebnostnih značilnosti žrtev, ki so jih razvile skozi proces odrasčanja, kot so požrtovalnost, svojeglavost in čustvena odpornost. Pogosti značilnosti sta tudi visoka izobraženost in ozaveščenost. Po drugi strani pa so nekatere pri sebi prepoznale, da so bile že od nekdaj nezmožne postavljati meje ali pa so bile nesamozavestne. To potrjuje, da tipična žrtev ne obstaja, tako kot ne obstaja tipični povzročitelj, ki ga lahko prepoznamo že na zunaj (Hrovat, 2017). Nasilje se lahko zgodi vsakomur (Plaz, 2014a). Bowlby (1973) v teoriji navezanosti opredeli notranji delovni model osebe, ki lahko vpliva na njeno dožemanje lastne vrednosti, kompetenc in ljubezni, proces pa se prične že v otroštvu. V primarnih družinah žrtev so bili odnosi med starši in otroci različni. Vključevali so lahko ločitev staršev, otrokovo vlogo skrbnika, pogosto odsotnost staršev ter upoštevanje maminih pravil in predpisov, nepovezanost z družino idr., kar nedvomno vpliva tudi na njihov stil navezanosti.

Družba pa je na povzročitelje gledala kot moške, ki so uglašeni, sposobni in šarmantni. In tudi po samem razkritju nasilja so imeli ljudje o povzročiteljih pozitiven pogled, kjer se jim je zdelo nemogoče, da lahko tako dobri moški storijo takšna dejanja, zaradi česar niso verjeli žrtvini zgodbi. Podreka (2018) pojasnjuje, da je v družbi vse pogostejše prelaganje odgovornosti za nasilje na žrtve in minimaliziranje problema nasilja nad ženskami. Številna mnenja in izjave, ki razumejo povzročitelje nasilja kot žrtve, žrtve pa vidijo kot »predatorke«, močno oblikujejo javno mnenje in mečejo luč dvoma na izjave žrtev. Tovrstna poročanja medijev, ki so usmerjena na osebnostne značilnosti žensk, ki so videti kot problematične, in tovrstna poročanja o stereotipnih predstavah o nasilju proti ženskam, ki pravijo, da je ženska sama kriva za nasilje, nedvomno vplivajo na razloge, ki ženskam otežujejo odločitev, da bi zapustile povzročitelja (Plaz, 2014a). Tudi Stark (2023) pojasnjuje, da lahko vidimo posledice prevlade, kot so jeza, depresija, strah, zloraba substanc, številnih zdravstvenih problemov ali poskusov samomorov, ne vidimo pa dominacije same, zaradi česar več pozornosti namenjamo osebnosti in vedenjem žrtve kot temu, kar storijo povzročitelji.

V tem vidim tudi potencialne dejavnike za vrnitev v nasilni odnos, ki v samih rezultatih raziskave niso bili identificirali. Tu bi izpostavila slabost moje sekundarne raziskave, saj nisem dobro predvidela, da ženske v zgodbah, ki sem jih izbrala, niso spregovorile o vrnitvi v odnos. Vendarle pa menim, da že prej omenjeni dejavniki ter dejstva – da po razkritju nasilja le malo ljudi stopi v bran žrtvam; da ženska zaradi ekonomske odvisnosti le težko finančno poskrbi zase in svoje otroke; da primanjkuje prostora v varnih hišah, nadzor in manipulacija pa potekata tudi po odhodu –, kot jih omenjajo tudi pričevanja iz zgodb, so lahko ne samo razlogi za kompleksno odločitev za odhod iz odnosa, temveč tudi dejavniki, ki prispevajo k temu, da se mnoge žrtve vrnejo v nasilno razmerje. Selič (2006) pravi, da številne ženske nekajkrat odidejo in se vrnejo, preden zmorejo dokončno prekiniti razmerje. Prekinjanje nasilnega partnerskega odnosa pa je dolgotrajen proces in ne dogodek ali posledica hipne odločitve. Slednje potrjujejo tudi rezultati moje raziskave, kjer pričevanja pokažejo, da so se ženske na odhod pripravljale tudi več let; tako se jim je želja po odhodu pojavila veliko prej kot sama odločitev. Njihov odhod pa je vključeval načrt in podporo socialne mreže ter tudi institucij, predvsem nevladnih organizacij.

Vsi omenjeni dejavniki pripomorejo h kompleksni in pogosto dolgotrajni odločitvi – ostati ali zapustiti nasilni odnos – in so po mojem mnenju ključni za razumevanje dinamike nasilja, žrtvine zgodbe ter za vzpostavitev podpore, ki temelji na spoštovanju žrtvine integritete,

avtonomije in dostojanstva. V *Priročniku za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (Plaz, 2014b) ima vzpostavitev prvega stika z žensko v nasilnem odnosu odločilno vlogo; gre za čas izjemne ranljivosti, ko se žrtev lahko počuti izpostavljeno, ogroženo in v strahu, kaj jo čaka ob razkritju nasilja.

Pomembno se mi zdi, da na koncu poglavja oziroma razprave podam še pregled zaznanih prednosti in slabosti formalne pomoči iz pričevanj žensk z izkušnjo nasilja. Njihova pričevanja namreč ponujajo dragocen vpogled v resnično delovanje sistema in izzive, s katerimi se ženske srečujejo tako pri iskanju zaščite kot tudi pri odločitvi za odhod.

Slabosti formalne pomoči, ki so jih ženske najpogosteje izpostavile, vključujejo:

- spregledanje psihičnega nasilja in osredotočanje zgolj na fizične posledice,
- dolgotrajnost postopkov,
- pogosto menjavanje socialnih delavcev/-vk na centru za socialno delo,
- neupoštevanje posledic nasilja in neposlušnost žrtvine zgodbe ter njenega doživljanja,
- naklonjenost institucij moškim,
- pomoč na centru za socialno delo v obliki mediatorstva,
- opravičevanje povzročitelja s strani institucij in zanikanje resnosti nasilja,
- večkratno ponavljanje in podoživljanje zgodbe,
- neoseben pristop,
- obtožujoča vprašanja institucij in iskanje krivde,
- neprepoznavanje področja nasilja s strani policije,
- izguba zaupanja v institucije in s tem previdnost v podajanju izjav.

Po drugi strani so ženske izpostavile tudi nekaj **pozitivnih izkušenj**, ki kažejo, kako lahko ustvarimo varno okolje, ki žrtve opolnomoči, in sicer:

- osredotočenost socialne delavke na blaginjo otrok in razumevanje družinske dinamike,
- vztrajanje socialne delavke pri dogovorih,
- usmerjanje in informiranje,
- spoštovanje žrtvine avtonomije pri sprejemanju odločitev,
- dolgotrajna pomoč, ki presega formalne okvire (npr. pomoč nevladnih organizacij tudi leta po koncu nasilnega odnosa), in
- topel, človeški in neobtožujoč odnos svetovalke.

Žal je iz zapisanega razvidno, da prevladujejo negativne izkušnje s formalno pomočjo. Skleпам, da to dejstvo kaže na pomanjkljivo sistemsko odzivanje na problematiko nasilja v družini in na to, da je nasilje v družini še vedno izjemno prisoten pojav. Čaka nas še kar nekaj dela na tej poti, če želimo žrtvam nasilja omogočiti izkušnjo oziroma občutek slišnosti – da se jih vpraša po njihovi zgodbi – in da kot družba prenehamo biti tolerantni do nasilja, ki se dogaja nad ženskami. Kot omenja Plaz (2014a), se družba ne bi smela spraševati, zakaj ženske toliko časa vztrajajo v nasilnem odnosu, temveč kako lahko zberejo toliko poguma, da zapustijo povzročitelja nasilja. In če je treba imeti toliko poguma, da ženska odide, je treba imeti tudi ogromno poguma, da ženska vztraja pri svoji odločitvi. Menim, da je bistveno, da se kot družba nehamo spraševati, »zakaj ni odšla«, temveč se začnemo spraševati, kaj lahko naredimo, da bo varno odšla in ostala varna. Pravi odgovor pa lahko dobimo le ob poslušanju, priznavanju in spoštovanju resnice preživele ter v ustvarjanju sistema, ki jo dejansko vidi, razume in podpre.

6. SKLEPI

Na podlagi izvedene raziskave sem prišla do naslednjih sklepov:

- Odločitev za odhod iz nasilnega odnosa je izjemno kompleksna in dolgotrajna; pogosto traja več let.
- Pogosti vzroki za vztrajanje v nasilnem partnerskem odnosu vključujejo: čustveno in ekonomsko odvisnost, normalizacijo nasilja, strah pred neznanim, skrb za otroke, pomanjkanje informacij, socialno izolacijo ter psihično in fizično izčrpanost.
- Mehanizmi nadzora in manipulacije povzročiteljev nasilja so se pogosto začeli uporabljati že zgodaj v razmerju in so se postopoma okrepili.
- Pomemben razlog za ostajanje v nasilnem odnosu izvira tudi iz izvirne družine in zgodnje izkušnje z nasiljem.
- Družbeni pogledi pogosto podpirajo povzročitelje nasilja in minimizirajo vlogo žrtve.
- Socialna mreža (prijatelji, družina) in način pristopa strokovnih delavcev (občutljiv, spoštljiv in opolnomočujoč odnos, ki daje žrtvi občutek varnosti in razumevanja) pomembno prispevata k odločitvi za odhod.
- Posledice nasilja se nadaljujejo tudi po odhodu in zahtevajo dolgotrajno psihosocialno podporo.

7. PREDLOGI

Na podlagi obravnavane literature in opravljene raziskave podajam naslednje predloge:

- Potrebna je vzpostavitev dostopnejših in dolgoročnejših psihosocialnih podpor za žrtve po odhodu, saj se nasilje in njegove posledice nadaljujejo tudi po prekinitvi odnosa.
- Povečati je treba dostopnost do varnih hiš in kriznih centrov, ki so v Sloveniji pogosto polni, kar žrtvam otežuje takojšen umik iz nasilnega okolja, zlasti če nimajo druge podporne mreže.
- Pomembna in obenem potrebna je boljša dostopnost informacij ženskam, ki bi morale biti ozaveščene o svojih pravicah; sem sodijo na primer informacijske brošure na delovnih mestih, v zdravstvenih ustanovah in drugje.
- Uvedba informativnih kampanj o oblikah nasilja – tudi psihičnem in ekonomskem – in možnih virih pomoči, ki bi morale biti prisotne tudi v osnovnih in srednjih šolah, z vključevanjem mladih v preventivne programe. Potrebna je več javnega govora o ženskah, ki doživljajo nasilje, in resnosti problematike nasilja v družbi.
- Izobraževanje strokovnih delavcev na centrih za socialno delo, policije in sodstva ter drugih strok, ki se srečujejo z nasiljem v družini, o dinamiki nasilja, njegovih posledicah kot tudi strategijah preživetja, predvsem s poudarkom na psihičnem nasilju, ki je pogosto prezrto in podcenjeno.
- Doslednejša uporaba feminističnega pristopa in pristopa, utemeljenega na travmi v socialnem delu, ki osvetljuje širše sistemske in družbene vplive na posameznice (patriarhat, ekonomska odvisnost, družbene norme).
- Koristno bi bilo, če na centrih za socialno delo ne bi prihajalo do tako pogoste fluktuacije strokovnih delavcev, kar privede do nepoznavanja celotne zgodbe, retravmatizacije, kot tudi negotovosti, na koga se žrtev lahko obrne. Vsaka žrtev bi morala imeti svojo socialno delavko, ki jo spremlja na poti okrevanja.
- Potrebno je aktivno poslušanje zgodb žensk z izkušnjo nasilja in omogočanje njihove avtonomije pri sprejemanju odločitev ter tudi to, da se žrtvam verjame, saj pogosto ravno zaradi tega ne zaupajo institucijam in si posledično ne poiščejo pomoči.
- Poudarek bi moral biti na razumevanju žrtvinega vedenja kot strategije preživetja namesto miselnosti, da so žrtve neaktivne oz. pasivne.

- V proces pomoči sta potrebna vključitev in sodelovanje celotne socialne mreže (prijatelji, družina, sosede) za zmanjšanje občutka osamljenosti pri žrtvah in za postopno vključevanje v normalno življenje.
- Zdi se mi pomembno, da se v izobraževalni proces bodočih socialnih delavcev in delavk kot obvezni del izobraževanja vključi usposabljanje za pristop, utemeljen na razumevanju travme.
- Medinstitucionalno povezovanje že v času študija bi študentom omogočilo boljše razumevanje vloge in odgovornosti različnih strok (npr. policije, centra za socialno delo, sodišč, neprofitnih organizacij).

8. VIRI IN LITERATURA

- Allen, J. J., & Anderson, A. C. (2017). *Agression and Violence: Definitions and Distinctions. The Wiley Handbook of Violence and Agression*. Pridobljeno 16. 6. 2025 s <https://www.craiganderson.org/wp-content/uploads/caa/abstracts/2015-2019/17AA2.pdf>
- Anderson, K. D., & Saunders, G. D. (2003). *Leaving an abusive partner. An empirical review of predictors, the process of leaving, and psychological well-being*. University of Michigan. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/14697121/>
- Aničić, K., & Lešnik Mugnaioni, D. (b. d.). *Nasilje in izrazoslovje*. Pridobljeno 20. 2. 2025 s <https://www2.arnes.si/~oskrpre2s/projekti/mreza2/nasilje.pdf>
- Arenella, K. M. (2024). *Perceptions of Domestic Violence: Leaving vs. Staying in Abusive Relationships. Scripps Senior Thesis*. Paper 408. Pridobljeno 29. 4. 2025 s https://scholarship.claremont.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1389&context=scripps_theses
- Bagshaw, D. (2011). *Domestic Violence: Feminist Perspective*. Blackwell Publishing Ltd. Pridobljeno 4. 3.2025 s <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/9780470672532.wbepp091>
- Bandura, A. (1976). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall International.
- Bellot, A., Izal, M. & Montorio, I. (2022). *The role of women's resources in the prediction of intimate partner violence revictimization by the same or different aggressors. Frontiers in Psychology*, 13. <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2022.1014683/full>
- Bezenšek Lalić, O. (2009). *Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss. 2. zvezek. Seperation: anxiety and anger*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A Secure Base: Parent – Child Attachment and Healthy Human Development*. New York, Basic Books.
- Brogaard, B. (2015). *How to change your attachment style*. Pridobljeno 20. 2. 2024 s <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-mysteries-love/201503/how-change-your-attachment-style>

- Draginc, V. (2007). *Učinki skupine za samopomoč ženskam, žrtvam nasilja*. (Diplomsko delo). Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.
- Drole, B., & Gantar, N. (2008). Obravnava dolgotrajnega nasilja v družini v centru za socialno delo. *Socialno delo*, 47(3/6), 285–293. Pridobljeno 10. 2. 2024 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-MBT705NZ>
- Društvo za nenasilno komunikacijo (b.d.). *Kaj je nasilje?* Pridobljeno 5. 3. 2025 s <https://www.drustvo-dnk.si/sl/o-nasilju/kaj-je-nasilje?format=html>
- Dugal, C., Bélanger, C., Brassard, A. & Godbout, N. (2019). *A Dyadic Analysis of the Associations Between Cumulative Childhood Trauma and Psychological Intimate Partner Violence: The Mediating Roles of Negative Urgency and Communication Patterns. Journal of Marital and Family Therapy*, 46(2), 337-351. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jmft.12414>
- Društvo za nenasilno komunikacijo (2025). *Statistika in razsežnost nasilja*. Pridobljeno 18. 6. 2025 s <https://www.drustvo-dnk.si/sl/o-nasilju/statistika-o-nasilju?format=html>
- Dutton, D. G., & Painter, S. (1993). The battered woman syndrome: Effects of severity and intermittency of abuse. *American Journal of Orthopsychiatry*, 63(4), 614–622. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/8267102/>
- Estrellado, A. F., & Loh, J. (2019). To stay in or leave an abusive relationship: Losses and gains experienced by battered Filipino women. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(9), 1843–1863. Pridobljeno 30. 4. 2025 s <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0886260516657912>
- Frisch, M. B., & MacKenzie, C. J. (1991). A comparison of formerly and chronically battered women on cognitive and situational dimensions. *Psychotherapy*, 28, 339–334. <https://psycnet.apa.org/record/1991-30614-001>
- Gittins, D. (1993). *What is the family? Is it universal? The Family in Question, Women in Society*. Palgrave, London. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-349-22591-0_4
- Gondolf, E., & Fisher, E. (1998). *Battered women as survivors*. Lexington, MA: Lexington Books.
- Green, R. (1998). The deadly embrace: An approach to abusive relationships. *Group Analysis*, 31, 197–211. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/1471-6402.00096>

- Hazan, C., & Shaver, P.R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5, 1-22. <https://psycnet.apa.org/record/1994-17381-001>
- Hendy, M., Eggen, D., Gistitus, C., McLeod, K. & Ng, P. (2003). Decision to leave scale: Perceived reasons to stay in or leave violent relationships. *Psychology of Women Quarterly*, 27(2), 162–173.
- Herman, J. L. (2015). *Trauma and recovery: The aftermath of violence - From domestic abuse to political terror*. New York: Basic Books
- Heron, R. L., Esma, M., & Browne, K. (2022). Why do Female Domestic Violence Victims Remain in or Leave Abusive Relationships? A Qualitative Study. *Journal of Agression, Maltreatment and Trauma*, 31(5), 677–694. <https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/232296444/10926771.2021.pdf>
- Hrovat, T. (2017). *Moč za spremembo. Priročnik za samopomoč po preživetju nasilja*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
- Johnson, N. (1995). Domestic Violence: An Overview. V P. Kingston in B. Penhale (ur.), *Family Violence and the Caring Professions*. London: MacMillan.
- Johnston, M. (2014). *Secondary Data Analysis: A Method of Which the Time Has Come*. *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries*, 3(3), 619–626. Pridobljeno 24. 11. 2024 s https://www.researchgate.net/publication/294718657_Secondary_Data_Analysis_A_Method_of_Which_the_Time_has_Come
- Kadri, A., Gracey, F., & Leddy, A. (2022). What Factors are Associated with Posttraumatic Growth in Older Adults? A Systematic Review. *Clinical Gerontologist*, 1-18. <https://doi.org/10.1080/07317115.2022.2034200>
- Katz, J., Arias, I., Beach, S. R. H. (2000). Psychological abuse, self-esteem, and women's dating relationship outcomes. *Psychology of Women Quarterly*, 24, 349–357. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1111/j.1471-6402.2000.tb00217.x>
- Kanduč, Z. (2001). *Družina in nasilje: nasilje družine in nasilje v družini*. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 52(1), 11–20.
- Kordič, B. (2007). Etiologija, dinamika in posledice nasilja v družini. *Socialna pedagogika*, 11(4), 429–452. Pridobljeno 5. 3. 2025 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-1HKVHBB2>

- Kozmik, V., & Dobnikar, M. (1999). *Dosje: nasilje nad ženskami*. Ljubljana: Urad vlade za žensko politiko Društvo SOS telefon, Feministično informacijsko kulturno središče, Društvo za nenasilno komunikacijo.
- Kuijpers, K. F., van der Knaap, L.M., & Winkel, F. W. (2012). PTSD symptoms as risk factors for intimate partner violence revictimization and the mediating role of victims' violent behavior. *Journal of Traumatic Stress*, 25, 179–186. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22522732/>
- Leskošek, V., Gaber, A. M., Selišnik I., Filipčič, K., Urek, M., Matko, K., Zaviršek, D., Sedmak, M., & Kralj, A. (2013). *Nasilje nad ženskami v Sloveniji* (str. 15–39, 41–70). Maribor: Aristej.
- Leskošek, V., Urek, M., & Zaviršek, D. (2010). *Poročilo o nacionalni raziskavi o nasilju v zasebni sferi v partnerskih odnosih*. Pridobljeno 5. 3. 2025 s https://skei.si/uploads/skei3/public/_custom/SplosniPodatki.pdf
- Leskošek, V. (2013). *The health conditions of female victims of violence*. *Zdravstveno varstvo*, 52(2), 148–156. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-UWXTJUGP>
- Liu, C.-L. (2017). Culture or oppression?: An anti-oppressive perspective on women with mental health problems who survived their male partners' violence. *Socialno delo*, 55(5/6). Pridobljeno 23. 11. 2024 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-WLQB8UY1>
- Loke, A. Y., Wan, M. L. E., & Hayter, M. (2012). The lived experience of women victims of intimate partner violence. *Journal of Clinical Nursing*, 21(15–16), 2336–2346. Pridobljeno 29. 4. 2025 s <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2702.2012.04159.x>
- Mandara, M., Wendt, S., McLaren, H., Jones, M., Dunk-West, P., & Seymour, K. (2021). First Contact Social Work: Responding to Domestic and Family Violence. *Australian Social Work*, 76(4), 589–602. <https://doi-org.nukweb.nuk.uni-lj.si/10.1080/0312407X.2021.1977969>
- McClellan, C. A. & Killeen, R. M. (2000). Attachment Theory and Violence Toward Women by Male Intimate Partners. *Journal of Nursing Scholarship*, 32(4), 353–360. [10.1111/j.1547-5069.2000.00353.x](https://doi.org/10.1111/j.1547-5069.2000.00353.x)
- Meden, D. (1998). *Minute proti nasilju, intervju* [Radijski program]. Ljubljana: Radio Slovenija.
- Mesec, B. (2022/23). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: Kvalitativne raziskave*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo UL.

- Mešl, N. (2013). Od razumevanja pojava naučene nemoči k razvijanju odpornosti v socialnem delu. *Socialno delo*, 52(6). Pridobljeno 10. 2. 2024 s https://www.revija-socialnodelo.si/mma/Od_URN_NBN_SI_DOC-JH9RRAZR.pdf/2019032709041290/
- Meuleners, L., Lee, A. H., & Hendrie, D. (2009). Effects of demographic variables on mental illness admission for victims of interpersonal violence. *Journal of Public Health*, 31(1), 162–167. <https://academic.oup.com/jpubhealth/article-abstract/31/1/162/1585032?redirectedFrom=fulltext>
- Mikulincer, M. (1995). *Attachment Style and the Mental Representation of the Self*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(6), 1203–1215. https://www.researchgate.net/publication/232567603_Attachment_Style_and_the_Mental_Representation_of_the_Self
- Millen, H. D., Kennedy, D. T., Black, A. R., Detullio, D. & Walker, E. L. (2019). *Battered Woman Syndrome Questionnaire (BWSQ) Subscales: Development, Reliability, and Validity*. *Journal of Agression, Maltreatment & Trauma*. <https://doi.org/10.1080/10926771.2019.1627684>
- Nacionalni inštitut za zdravje (2024). *Ne molk, ampak ukrepanje*. Pridobljeno 21. 2. 2024 s https://nijz.si/mediji/ne-molk-ampak-ukrepanje/?utm_source=chatgpt.com
- Obran Rapolane, N. (2018). *Nasilje nad ženskami – prav(n)e poti v varno življenje žensk in otrok. Praktični vodnik po sodnih in upravnih postopkih*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
- Okun, L. (1986). *Woman abuse: Facts replacing myths*. State University of New York Press.
- Pagelow, M. (1981). *Factors affecting women's decisions to leave violent relationships*. *Journal of Family Issues*, 2(4), 391–414.
- Plaz, M., Suhovršnik, M., Luštek, A., Pavič, A., & Podreka, J. (ur.) (2023). *V njeni koži : sistem skozi oči žrtev intimnopartnerskega nasilja*. Ljubljana : Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Plaz, M. (2014a). *Nasilje nad ženskami v partnerskih in sorodstvenih odnosih. Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 73–91) Ljubljana: Društvo SOS.
- Plaz, M. (2014b). *Kako doseči čim večjo učinkovitost pri svetovanju in psihosocialni podpori in iskanju poti iz nasilja skupaj z uporabnico? Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 123–137). Ljubljana: Društvo SOS.

- Podreka, J. (2018). Odsotnost spolno zaznamovane perspektive v sodobnih razpravah o nasilju nad ženskami. *Arst et humanitas*, 12(1), 26–55. Pridobljeno 4. 3. 2025 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-VRIY3LO4>
- Renner, T., Sedmak, M., Švab, A., & Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji. Družboslovne razprave*, 23(55), 138–140.
- Salomão, A. (2023). *Primarne in sekundarne raziskave. Primerjalna analiza*. Pridobljeno 25. 11. 2024 s <https://mindthegraph.com/blog/sl/kaj-je-deduktivno-razumevanje-kopija/#:~:text=Sekundarna%20raziskava%20temelji%20na%20pregledu,informacije%20za%20dolo%C4%8Den%20cilj%20raziskave.>
- Selić, Z. P. (2006). *Pravica ne biti žrtev nasilja. Zbornik Zloraba in nasilje v družini in družbi* (str. 9–91). Ljubljana: Inštitut za sodno medicino Medicinske fakultete.
- Stark, E. (2023). *Coercive Control. How Men Entrap Women in Personal Life*. New York: Oxford University Press.
- Stephens, E., & Melton, H. C. (2017). The impact of children on intimate partner abuse victims' service seeking. *Women & Criminal Justice*, 27(3), 191–203. Pridobljeno 30. 4. 2025 s <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08974454.2016.1247773>
- Šeme, P., & Šeme, M. (2024). [Recenzija knjige Children of coercive control, E. Stark]. *Socialno delo*, 63(3), 259–262.
- Tjaden, P., & Thoennes, N. (2000). *Extent, nature, and consequences of intimate partner violence: Findings from the national violence against women survey*. Pridobljeno 18. 6. 2025 s <https://stacks.cdc.gov/view/cdc/21858>
- Truman-Schram, D. M., Cann, A., Calhoun, L., & Vanwallendael, L. (2000). Leaving an abusive dating relationship: An investment model comparison of women who stay versus women who leave. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 19(2), 161–183. <https://doi.org/10.1521/jscp.2000.19.2.161>
- Vrhovno sodišče Republike Slovenije (2009). Sodba I Ips 194/2009 z dne 3. 9. 2009. Portal PISRS. Pridobljeno 16. 6. 2025 s <https://pisrs.si/sodnaPraksa?idECLI=ECLI:SI:VSRS:2009:I.IPS.194.2009>
- Walker, L. E. (2009). *The battered woman syndrome*. New York: Springer Publishing Company.
- Wauchope, B. A. (1988). *Help – Seeking Decisions of Battered Women: A test of Learned Helplessness and Two Stress Theories*. Pridobljeno 12. 2. 2024 s <https://eric.ed.gov/?id=ED296189>

- Women's aid (2025). *What is coercive control?* Pridobljeno 5. 3. 2025 s <https://www.womensaid.org.uk/information-support/what-is-domestic-abuse/coercive-control/>
- World Health Organization (2022). *Sexual violence*. Pridobljeno 21. 2. 2024 s <https://apps.who.int/violence-info/sexual-violence/>
- World Health Organisation (2024). *Violence against women*. Pridobljeno 25. 11. 2024 s <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>
- Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) (2008). Ur. l. RS 16/08.
- Zaveri, A. (2023). *Kodna knjiga v raziskavah: Naučite se, kako oblikovati svoj*. Pridobljeno 26. 4. 2025 s <https://mindthegraph.com/blog/sl/knjiga-kod-v-raziskavi/>
- Zaviršek, D. (1993). Nasilje kot del intimnosti, spolne zlorabe otrok in posilstva: kaj pa socialno delo? *Socialno delo*, 32(5/6). Pridobljeno 20. 2. 2024 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-CHKII7JC>
- Ženska svetovalnica (b. d.). *Kaj je nasilje*. Pridobljeno 20. 2. 2024 s <https://www.drustvo-zenska-svetovalnica.si/nasilje-nad-zenskami/kaj-je-nasilje#pn>
- Žvelc, G. (2011). *Razvojne teorije v psihoterapiji: Integrativni model medosebnih odnosov*. Ljubljana: Založba IPSA.
- Yllö, K. A. (1993). Through a feminist lens: Gender, power and violence. V R. J. Gelles, & D. R. Loseke (ur.), *Current controversies on family violence* (str. 47–62). Newbury Park, CA: Sage.

9. PRILOGE

9.1. Priloga št.1: Odprto kodiranje

V diplomsko delo prilagam zgolj en primer odprtega kodiranja oziroma kodiranje ene izmed desetih zgodb. Vse sem kodirala na enak način; kako sem označila pojme, kategorije in teme vsakega, pa je razvidno v osnem kodiranju.

Zaporedna izjava	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A1	... sem rojena v družini, v kateri prevladuje moški spol. Tisto, kar moški reče, v mojem primeru moj oče, tisto je zakon ...	Očetova avtoriteta	Tradicionalna vloga	Primarna družina
A2	Oče ni bil nasilen do mene, ampak je bil nasilen do moje mame.	Očetovo nasilje do mame	Neposredno nasilje	Primarna družina
A3	... je bilo zame to sprejemljivo. Mislila sem, da tako mora biti.	Sprejemljivost, običajnost družinskega nasilja	Normalizacija nasilja	Pogled na nasilje
A4	Rekli so mi, da je zadržan, umirjen, introvertiran.	Videz nenasilnega človeka	Družbena percepcija povzročitelja	Pogled na nasilje
A5	Že od začetka zakonske zveze sem vedela, da nekaj ni v redu. Ko sem se poročila, sem si velikokrat rekla: »Jaz sem samo spremenila igralce, moja življenska zgodba se nadaljuje.«	Dvom v zakonsko zvezo od začetka Nadaljevanje problemskega življenskega vzorca	Zgodnja zaznava težav v odnosu	Dinamika odnosa
A6	Mož je bil prepričan, da bom ostala, če dobiva še enega otroka.	Ostajanje v zakonu zaradi otrok	Uporaba otrok za vzdrževanje odvisnosti	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A7	Jasno sem povedala, da ne bom živela tako, kot je živela moja mama, in da bom jaz to zvezo prekinila.	Želja prekiniti stare vzorce	Razmišljanje o odhodu	Odhod in iskanje pomoči
A8	Njemu je bilo čisto vseeno.	Dehumanizacija žrtve	Manipulacija s čustvi	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A9	Za mojo družino je bila razveza nesprejemljiva.	Nesprejemljivost razveze	Tradicionalna vloga	Primarna družina
A10	Ampak vseeno sem vztrajala pri svoji odločitvi.	Vztrajanje pri odločitvi za odhod iz nasilja	odpornost in postavljanje meja	Odhod in iskanje pomoči

Zaporedna izjava	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A11	Povedala sem mu, da se borim za lastno življenje in življenje svojih dveh sinov.	Zaupanje očetu glede nasilja	Socialna mreža	Odhod in iskanje pomoči
A12	... sem izstopila iz enega nasilnega odnosa in vstopila v drugega. Nad mano je začela izvajati nasilje lastna družina, hkrati pa tudi družina mojega moža.	Ponavljjanje vzorca nasilnih odnosov	Začaran krog	Posledice nasilja
A13	Vsepovsod sem trkala na vrata. In vsepovsod sem naletela na zaprta vrata.	Pomanjkanje podpore	Slabosti	Formalna pomoč
A14	Že od začetka je kazal znake nasilja.	Zgodnji znaki nasilja	Zgodnja zaznava težav odnosu	Dinamika odnosa
A15	... sem si mislila, da vse to počne v imenu ljubezni. Meni je to veliko pomenilo. Ogromno časa si je vzel zame in mi prisluhnil.	Ljubeznivost in pozornost	Začetek odnosa	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A16	... mož je izvajal nasilje nad mlajšim sinom.	Nasilje nad otroki	Uporaba otrok za vzdrževanje odvisnosti	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A17	Spraševala sem samo sebe, kaj je narobe z mano.	Samokrivda in dvom vase	Občutki krivde in nemoči	Posledice nasilja
A18	Partner mi je dal vedeti, da denar pri hiši služi on in da bomo živeli tako, kot bo on rekel. Nismo imeli niti dokumentov.	Ekonomska odvisnost, nadzor	Strategije nadzora	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A19	... mi je celo rekel, da vidi, da imam »primanjkljaje, ker prihajam iz nerazvitega okolja. In da se mu zdim zelo nesposobna, nerazgledana ...	Poniževanje, zmerjanje	Poniževanje in obtoževanje žrtve	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A20	... bili smo izolirani v nekem svojem okolju, kjer je lahko prevladoval.	Nadzor v izoliranem okolju	Izolacija in omejevanje svobode	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A21	Partner je menil, da sem tako labilna, da me lahko kateri koli moški nagovori, in da mu delam sramoto.	Obtoževanje in razvrednotenje	Poniževanje in obtoževanje žrtve	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A22	... naj se zavedam, »da me ima rad« in da bo zato on služil denar.	Ekonomska moč kot izraz ljubezni	Manipulacija s čustvi	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A23	... mi je govoril, kako sem lena, nesposobna, slaboumna in da niti za otroka ne znam skrbeti.	Čustveno zlorabljanje in degradacija	Poniževanje in obtoževanje žrtve	Mehanizmi nadzora in manipulacije

Zaporedna izjava	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A24	Očital mi je, da pije zaradi mene, ker ga izzivam s svojo nerodnostjo in nerazgledanostjo.	Obtoževanje in razvrednotenje	Poniževanje in obtoževanje žrtve	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A25	Večkrat me je izgnal iz hiše, nato sem morala dobesedno poslušati njegove ukaze in ko sem naredila vse tako, kot je on želel, sem lahko šla nazaj noter.	Ustrahovanje in prisila	Strategije nadzora	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A26	... sta se v meni zbudila trma in hkrati ponos.	Upiranje nasilju	Odpornost in postavljanje mej v času nasilja	Proces okrevanja in osamosvajanja
A27	Takrat je zbudil tudi fanta in ju poslal iz hiše.	Kaznovanje otrok	Uporaba otrok za vzdrževanje odvisnosti	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A28	... ne glede na to, ali je bil prisoten ali ne, vedno je bilo tako, kot je ukazal.	Upoštevanje povzročitelja ob njegovi odsotnosti	Strategija preživetja	Posledice nasilja
A29	Imela sem ga naštudiranega v »malem prstu«. Glede na način, kako se je pripeljal po tisti makadamski cesti, sem točno vedela, kaj se bo dogajalo po njegovem prihodu domov.	Predvidevanje razpoloženja nasilnega partnerja	Strategija preživetja	Posledice nasilja
A30	... je bil to moj mali svet. V njem sem se počutila na nek način varno, bilo mi je znano.	Občutek varnosti v nasilnem odnosu	Normalizacija in sprejemanje nasilja	Posledice nasilja
A31	Vso energijo, ki bi jo morala vložiti v odhod iz nasilja, sem vložila v to, da bo on zadovoljen in da bo ugotovil, da sem sposobna, da me bo kdaj pohvalil.	Pomanjkanje energije	Čustvena izčrpanost in izguba volje	Posledice nasilja
A32	... če smo šli v trgovino, si niti navadnih higienskih vložkov nisem mogla privoščiti. Takoj mi je zastavljal vprašanje, zakaj po nepotrebnem zapravljam denar.	Nadziranje porabe denarja	Strategije nadzora	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A33	Navzven smo zgledali kot zelo srečna družina.	Maska popolnosti	Navzven	Pogled na nasilje
A34	Doma me je vprašal, da zakaj vendar se je gostitelj ravno zraven mene usedel, in rekel, da je to neki »znak«.	Ljubosumje, vzbujanje krivde	Poniževanje in obtoževanje žrtve	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A35	Večkrat sem razmišljala o tem, da bi šla.	Večkratna želja po odhodu	Razmišljanje o odhodu	Odhod in iskanje pomoči

Zaporedna izjava	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A36	... da ne vem, kam bomo šli. Takrat še nisem vedela, da obstajajo varne hiše.	Neinformiranost o virih pomoči	Ovire pri odhodu	Odhod in iskanje pomoči
A37	... moram biti hvaležna, ker nas je mož vzel pod streho ...	Občutek dolžnosti	Normalizacija nasilja	Pogled na nasilje
A38	Ko sem razmišljala, da bi šla, mi je vedno hodilo po glavi, da me je sram, kaj bodo rekli sosedje.	Strah pred razkritjem nasilja drugim	Ovire pri odhodu	Odhod in iskanje pomoči
A39	Prišla sem do točke, ko sem vedno bolj resno razmišljala o načrtu odhoda.	Načrt odhoda	Razmišljanje o odhodu	Odhod in iskanje pomoči
A40	... med četrto in peto uro zjutraj mi je začel govoriti, da sem nora.	»Gaslighting«, psihološko manipuliranje	Poniževanje in obtoževanje žrtve	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A41	Rekel mi je, naj grem po telefon, da bo poklical policijo, ker se počuti zraven mene ogroženega.	Ustvarjanje občutka povzročiteljeve ogroženosti	Manipulacija s čustvi	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A42	Pomislila, sem da me bo ubil, če mu bom v vinjenem stanju stopila na žulj.	Občutek ogroženosti za življenje	strah	Posledice nasilja
A43	Takrat sem naredila dobesedno vse, kar mi je rekel.	Podrejanje nasilni dinamiki	Strategije preživetja	Posledice nasilja
A44	... sem prišla do točke, da mi je bilo vseeno, če me ubije.	Izguba občutka lastne vrednosti	Čustvena izčrpanost in izguba volje	Posledice nasilja
A45	... v tem času se nisem mogla posvetiti sinovoma; nisem bila sposobna.	Omejena sposobnost skrbi za otroke	Čustvena izčrpanost in izguba volje	Posledice nasilja
A46	Soseda je že od prej slutila, da se pri nas dogaja nekaj hudega ...	Zaznavanje nasilja s strani drugih	Socialna mreža	Odhod in iskanje pomoči
A47	Potem mi je enkrat čisto na skrivaj rekla, da obstaja nevladna organizacija.	Podpora skupnosti	Socialna mreža	Odhod in iskanje pomoči
A48	On je bil jezen name, ker si je naredil sramoto v vaškem domu, kjer je bila zasebna veselica, saj so ga vrgli ven.	Občutek sramu in osramočenosti storilca	Poniževanje in obtoževanje žrtve	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A49	Dala sem mu vedeti, da je to zadnje, kar bo počel z mano.	Upiranje nasilju	Odpornost in postavljanje mej v času nasilja	Proces okrevanja in osamosvajanje
A50	Poklical jih je mož, da je zaskrbljen, kje sem z otrokoma, ker sem po	Prikazovanje žrtve kot nevredne pomoči	Strategija nadzora	Mehanizmi nadzora in manipulacije

Zaporedna izjava	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
	njegovem mnenju psihično neuravnovešena.			
A51	Vztrajala sem in uspela urediti vse za naš odhod v krizni center.	Vztrajnost pri iskanju pomoči	Odločitev za odhod	Odhod in iskanje pomoči
A52	Bila sem brez prebitega centa in brez osebnih dokumentov pri sebi.	Pomankanje osebnih in finančnih sredstev	Ovire pri odhodu	Odhod in iskanje pomoči
A53	... imela sem tako oprane možgane, da sem še v kriznem centru razmišljala o tem, kako bo on poskrbel zase.	Občutek odgovornosti za povzročitelja	Po odhodu	Posledice nasilja
A54	... me je socialna delavka vprašala, ali sem bila tepena. Sem rekla, da ne.	Zanikanje nasilja	Po odhodu	Posledice nasilja
A55	Vsak delovni dan je mož klical na center za socialno delo in spraševal, kje sem ...	Nadzor in spremljanje gibanja žrtve	Po odhodu	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A56	... morala sem ga poklicati, da sem se na lastna ušesa prepričala, da je v redu.	Občutek odgovornosti za povzročitelja	Po odhodu	Posledice nasilja
A57	... naj razmislim, ali bi jaz vseeno šla nazaj domov. Da gospod (moj mož) pa je res tako ljubeč in skrben do mene ...	Ravnateljstvo nezaupanje žrtvini zgodbi	Družbena percepcija povzročitelja	Pogled na nasilje
A58	Dobila sem tudi denarno socialno pomoč	Denarna socialna pomoč	Pomoč institucij	Odhod in iskanje pomoči
A59	... jaz sem se ujela v njegove manipulatorske igre	Manipulatorske igre	Strategije nadzora	Mehanizmi nadzora in manipulacije
A60	... hitro postaneš odvisen od partnerja ...	Odvisnost od partnerja	Ovire pri odhodu	Odhod in iskanje pomoči
A61	Sedaj živim v lastnem stanovanju. Zaposlila sem se in lahko delam tiste stvari, za katere sem bila prikrajšana. Naredila sem voziški izpit.	Odkrivanje novih hobijev	Novo življenje	Proces okrevanja in osamosvajanja
A62	... danes sem svoj človek.	Samostojnost in neodvisnost	Novo življenje	Proces okrevanja in osamosvajanja
A63	Danes imam ljubečega partnerja. Pomagava si, greva skupaj na dopust. Svobodna sem.	Zdrav partnerski odnos	Novo življenje	Proces okrevanja in osamosvajanja

9.2. Priloga št. 2: Oso kodiranje

PRIMARNA DRUŽINA

1. Tradicionalna vloga

- Očetova avtoriteta (A1)
- Nesprejemljivost razveze (A9, H20)
- Normalizacija nasilja v otroštvu (B1)
- Čustvena podreditev in žrtvovanje mame (B2)
- Mama kot idealna žena (B5)
- Neizražanje čustev (B7, B53)
- Mamino izogibanje konfliktnim situacijam (B10)
- Tradicionalna razdelitev vlog (D1)
- Neizkazovanje ranljivosti (F3)
- Siljenje v okviru (F5)

2. Vzgoja

- Vzgoja v netolerantnost do nasilja (C4)
- Vzgoja spoštovanja in priznanja krivde (F2)
- Učenje vrednot in spoštovanja (G3)

3. Odnosi

- Ločitev staršev (C5)
- Otrok v vlogi skrbnika (C9)
- Medsebojna pomoč staršev (D2)
- Ljubeč odnos staršev (E2)
- Nepovezanost z družino (F4)
- Posmehovanje ob izražanju mnenja (F6)
- Upoštevanje mame (G2)
- Pogosta odsotnost staršev (H1)
- Glasna komunikacija (I2)
- Mamini predpisi hčerki (I6)

4. Neposredno nasilje

- Očetovo nasilje do mame (A2, B8, C7)
- Narcisoidnost mame (C2)
- Nasilen odnos med staršema (C3)

5. Izkušnja nasilja

- Očetovo nasilje (B3, C1)
- Vpliv nasilja v otroštvu na oblikovanje lastne identitete (B4)
- Projektiranje izkušenj iz otroštva (B12)
- Prenos družinskih vzorcev nasilja (B43)
- Poniževanje, primerjava z očetom (C8)

6. Pozitivna izkušnja otroštva

- Lepo otroštvo (D3, E1, F1, G1, I5)
- Brez nasilja (I1)

7. Normalizacija nasilja

- Nasilje kot del vsakdana (B11)

VREDNOTE IN OSEBNOSTNI VZORCI

1. Osebnostne značilnosti žrtve

- Boj za zaščito ranljivih (B6)
- Požrtvovalnost (B14)
- Nezmožnost postavljanja mej (C10)
- Izobražena in ozaveščena (E22)
- Občutki manjvrednosti v mladosti (F7)
- Čustvena odpornost (F8)
- Nesamozavest (F30, G4)
- Svoje glavost (H2)

2. Vrednote žrtve

- Spoštovanje v partnerskem odnosu (B13)

PARTNERJEVA PRIMARNA DRUŽINA

1. Tradicionalna vloga

- Popolna podrejenost moške matere (D6)

2. Neposredno nasilje

- Težki odnosi v moški družini (D7)

VPLIV PRETEKLIH IZKUŠENJ

1. Življenske prelomnice

- Smrt prvega moža (E3)
- Hitro odraščanje (H3)

POGLED NA NASILJE

1. Normalizacija nasilja

- Sprejemljivost, običajnost družinskega nasilja (A3)
- Občutek dolžnosti (A37)
- Opravičevanje nasilja (B16, C44)
- Zaupanje v partnerja (B30, C31)
- Ljubezen kljub nasilju (B38)
- Spregled rdečih zastav (B69)
- Zatiskanje oči sorodnikov (H28)

2. Družbena percepcija povzročitelja

- Videz nenasilnega človeka (A4, D40, F44)
- Ravnateljevo nezaupanje žrtvini zgodbi (A57)
- Uglajena podoba (B33, D14, G9)
- Dvojna podoba partnerja (C16)
- Šarmantnost (F16)
- Pozitiven pogled na povzročitelja (H22)

3. Navzven

- Maska popolnosti (A33, B29, B68, H15, I16)
- Skrita manipulacija za zaprtimi vrati (B73)

4. Družbena percepcija žrtve

- Omalovaževanje izkušenj žrtve (F41)
- Opažanje negativnih lastnosti žrtve (F45)
- Diskreditacija žrtve (F49)
- Prelaganje krivde na žrtev (F50, F54)

DINAMIKA ODNOSA

1. Zgodnja zaznava težav v odnosu

- Dvom v zakonsko zvezo od začetka (A5)
- Zgodnji znaki nasilja (A14, C15)
- Nespoštljiv odnos moža do svojih staršev (D8)
- Iskanje nadomestne varnosti (E4)
- Partnerjevo varanje (E9)
- Kriminalno početje partnerja (J1)

2. Hitro napredovanje odnosa

- Hitra poroka (D4)

3. Neenakopravnost

- Moževo nesodelovanje pri opravilih (D26)
- Popolna podrejenost možu (H9)

MEHANIZMI NADZORA IN MANIPULACIJE

1. Začetek odnosa

- Ljubeznivost in pozornost (A15, E5, G5, H4, I9, J2)
- Idealizacija partnerja (B66, C14)
- Prazne obljube (B67, D5)
- Vztrajnost pri osvajanju (C12)
- Zaslepljenost z ljubeznijo (C17, C19)
- Občutek pomembnosti (C18)
- Skupni interesi (C33, I9)
- Nenadna navidezna posesivnost (E6)

- Občutek sorodne duše (F15)
- Prekomerna ustrežljivost (F17)
- Izkazovanje ljubezni z izzivanjem krivde (H5)

2. Uporaba otrok za vzdrževanje odvisnosti

- Ostajanje v zakonu zaradi otrok (A6)
- Nasilje nad otroki (A16, D31, D32)
- Kaznovanje otrok (A27)
- Poniževanje pred otroki (B50)
- Poniževanje otrok (B62)
- Prvo fizično nasilje po rojstvu otroka (C39)
- Maščevanje prek otrok (C55)
- Otrokova lojalnost očetu (C57)
- Poslabšanje nasilja ob rojstvu otrok (H12)
- Poslabšanje zakona ob rojstvu otrok (I8)

3. Manipulacija s čustvi

- Dehumanizacija žrtve (A8, F23)
- Ekonomska moč kot izraz ljubezni (A22)
- Ustvarjanje občutka povzročiteljeve ogroženosti (A41)
- Uporaba materinega upora kot povod za konflikt (B9)
- Izzivanje konflikta (B49, F19)
- Kaznovanje ob vrnitvi (B60)
- Občasni lepi trenutki (B71)
- Dobre lastnosti povzročitelja (C24)
- Ustrahovanje z agresivno vožnjo (C38)
- Menjava nasilja in ljubezni (C45, F26)
- Nepričakovanost partnerjevih dejanj (D21)
- Ljubeznive besede (E15, J4)
- Razkritje pravega obraza ob nepopolnosti žrtve (F18)
- Povzročiteljevo opravičevanje (F55, H10, J7)
- Čustveno izsiljevanje (F57)
- Čustveno zavračanje (H11)
- Povzročiteljevi očitki (I10)
- Manipulativna ljubezen (J6)

4. Strategije nadzora

- Ekonomska odvisnost, nadzor (A18, B18, B35, C30, D18, H13)
- Ustrahovanje in prisila (A25)
- Nadziranje uporabe denarja (A32, B19, B21)
- Prikazovanje žrtve kot nevredne pomoči (A50)
- Manipulatorske igre (A59)
- Partnersko neravnovesje (B15, C29, D19)

- Neravnovesje, preobremenjenost žrtve (B17, B47)
- Dodeljevanje žepnine (B20)
- Pomanjkanje denarja (B24)
- Zanimanje potreb in pomanjkanje osnovnih potrebščin žrtve (B27)
- Spreminjanje podobe v javnosti (C20)
- Skupno podjetje (C28)
- Potlačitev želja žrtve (C46, D20)
- Sprememba moža po poroki (D9)
- Nadzor nad službo (D23)
- Nadzor nad oblačenjem (D30, F28)
- Manipulacija pred institucijami (D35)
- Stopnjevanje agresije (E12)
- Zatiranje veselja (F38)
- Skupen telefon (H6)
- Partnerjevo nesprejemanje družine (I3)
- Pogojena naklonjenost (I1)

5. Po odhodu

- Nadzor in spremljanje gibanja žrtve (A55, H25)
- Zloraba žrtvine identitete (C50)
- Spletna zloraba identitete (C51)
- Povzročiteljevo pridobivanje ljudi na svojo stran (C52 , C53)
- Obračanje otroka proti mami (C62)

5. Poniževanje in obtoževanje žrtve

- Poniževanje, zmerjanje (A19, B28, I7)
- Obtoževanje in razvrednotenje (A21, A24)
- Čustveno zlorabljanje in degradacija (A23, F11, I25)
- Ljubosumje, vzbujanje krivde (A34)
- »Gaslighting«, psihološko manipuliranje (A40, E11)
- v Občutek sramu in osramočenosti storilca (A48)
- Ustrahovanje z vpitjem (B32)
- Poniževanje v materinski vlogi (B57, I17)
- Zmerjanje ob odhodu (B58)
- Obračanje krivde (C34, C41, F27)
- Subtilno poniževanje (C35)
- Obtoževanje partnerke njeni prijateljici (E8)
- Razvrednotenje (J3)

6. Izolacija in omejevanje svobode

- Nadzor v izoliranem okolju (A20)
- Prekinitev stikov s socialno mrežo (B23, I14)
- Izguba socialnih stikov (B25, D39, I22)

- Nalaganje gospodinjskih opravil (B26)
- Skrb za družinsko blaginjo (B44)
- Paternalizem (C23, I13)
- Nadzor nad socialnimi interakcijami (C25, D17, E7)
- Stalen nadzor lokacije (C26, G11)
- Poskus socialne izolacije (C36)
- Selitev v drugo državo (D11)
- Odvisnost od partnerja v tujem okolju (D12)
- Omejevanje stikov z družino (D13, G7)
- Omejevanje na dom (D27, I12)
- Prepoved uporabe družbenih omrežij (D29)
- Moževa posesivnost (G6)
- Prepoved zaposlitve (H7)
- Ustvarjanje trenj med družino (H8)
- Omejevanje obiskov (I4)

POSLEDICE NASILJA

1. Začaran krog

- Ponavljanje vzorca nasilnih odnosov (A12)
- Ponovno nasilje v drugem razmerju (H21)

2. Občutki krivde in nemoči

- Samokrivda in dvom vase (A17, C61, F31)
- Dvom v dojetanje resničnosti (B22, F40)
- Osebni občutki odgovornosti (B42, F42, I15)
- Fizični odziv žrtve, afekt (C43)
- Obžalovanje preteklih odločitev (E10)
- Ponotranjanje negativnih sporočil (F12, F33)
- Iskanje razlogov za nasilje (F20)
- Zanikanje lastnih čustev in potreb (F25)
- Jezen odziv žrtve (F32)
- Frustracija (F37)
- Samoobtoževanje (F43)
- Zmedenost zaradi dvojne narave povzročitelja (F46)
- Dvom v socialno mrežo (F48)
- Prezemanje krivde za neuspeh odnosa (I20)

3. Strategije preživetja

- Upoštevanje povzročitelja ob njegovi odsotnosti (A28)
- Predvidevanje razpoloženja nasilnega partnerja (A29)
- Podrejanje nasilni dinamiki (A43, D22)
- Skrivanje nakupov (B31)

- Osredotočenost na dobrobit povzročitelja (C22, D33, F35)
- Izpolnjevanje partnerjevih pričakovanj (D25)
- Strežba možu (D28)
- Strah pred nasprotovanjem (E18)
- Prilagajanje vedenja (F24, I18)
- Mirna in razumska komunikacija (F34)
- Stanje boj ali beg (F59)
- Žrtvine laži (H26)

4. Normalizacija in sprejemanje nasilja

- Občutek varnosti v nasilnem odnosu (A30)

5. Čustvena izčrpanost in izguba volje

- Pomanjkanje energije (A31, B34)
- Izguba občutka lastne vrednosti (A44)
- Omejena sposobnost skrbi za otroke (A45)
- Čustvena otopelost (B36, H16)
- Izguba energije (B39, C27)
- Misel o samomoru (B45, H14)
- Izguba veselja (D37)
- Fizična in čustvena izčrpanost (E17, G12)
- Močen stres (H17)
- Izguba sebe (I19)

6. Pozabljanje

- Potlačeni spomini (C6)
- Potlačitev bremen (C11)
- Pozabljanje dogodkov (G22)

7. Fizične posledice

- Slabost in paraliziranost telesa (J5)

8. Strah

- Občutek ogroženosti za življenje (A42, D36)
- Strah pred iskreno komunikacijo (C32, D38)
- Brezizhodnost (D15)
- Šok nasilja (E13)
- Konec sproščenosti v odnosu (E14)
- Strah pred posledicami (H27)
- Konstantna napetost (I26)

9. Po odhodu

- Občutek odgovornosti za povzročitelja (A53, A65)
- Zaničanje nasilja (A54, B37, F36)
- Osamljenost (B61)
- Občutek brezdomstva (B65)

- Brez energije za nov odnos (B78)
- Občutek sočutja do povzročitelja (B80)
- Strah pred stikom (B81, E24)
- Samorefleksija po izkušnji nasilja (F9)
- Izguba lastne identitete (F10)
- Netolerantnost in postavljanje mej (F13)
- Nepriljubljenost (F13)
- Pričakovanje najslabšega (F14)
- Občutki manjvrednosti (F53)
- Težave s sprejemanjem vloge žrtve (F60)
- Razočaranje nad odnosom (F62)
- Hrepenenje po lepih trenutkih (F63)
- Obžalovanje zaradi odlašanja odnosa (F64)
- Posttravmatska stresna motnja (H31)
- Nočne more (H33)
- Čustvena navezanost na povzročitelja (I23)
- Idealizacija in sprejemanje krivde (I24)

ODHOD IN ISKANJE POMOČI

1. Razmišljanje o odhodu

- Želja prekiniti stare vzorce (A7)
- Želja po zaščiti otrok (C40)
- Večkratna želja po odhodu (A35)
- Načrt odhoda (A39)
- Dolgoletne priprave na odhod (C47)

2. Odpornost in postavljanje mej

- Vztrajanje pri odločitvi za odhod iz nasilja (A10)

3. Socialna mreža

- Zaupanje očetu glede nasilja (A11)
- Zaznavanje nasilja s strani drugih (A46)
- Podpora skupnosti (A47)
- Motivacija za preživetje zaradi otrok (B55)
- Iskanje podpore in razumevanja v okolici (B70)
- Povezovanje podpore (B72)
- Pomembna podpora ob pravem času (B84)
- Pomoč prijateljice pri pobegu (C49)
- Zaupanje socialni mreži (E23)
- Spodbuda prijateljic za odhod (F47)
- Moralna podpora prijateljic (F52, G13)
- Opozorila staršev (G8)

4. Ovire pri odhodu

- Neinformiranost o virih pomoči (A36, H18)
- Strah pred razkritjem nasilja drugim (A38, E16, E21)
- Pomanjkanje osebnih in finančnih sredstev (A52, J9)
- Odvisnost od partnerja (A60)
- Upanje na spremembo (B40, B51, D16, E19, G10)
- Zanikanje lastne vloge žrtve (B41, F21)
- Neprepoznavanje nasilja (B45, C21, F29, I21, I27)
- Skrivanje nasilja (B46, D10)
- Odhod v čustveni praznini (B52)
- Ostajanje zaradi otrok (B56)
- Strah pred neznanim (B59, C48, J16)
- Čustvena in psihološka izčrpanost ob odhodu (B63)
- Nepredvidljivost odhoda (B82)
- Nepoznavanje postopkov (B83)
- Neprijava nasilja (C42, G14)
- Nedokazljivost psihičnega nasilja (C54, F39)
- Nezaupanje v institucije (C64)
- Strah pred izgubo zveze (E20, F58)
- Občutki krivde (F56)
- Zasedenost varnih hiš (G15)
- Normaliziranje nasilja (H19)
- Neverodostojnost žrtve (H30)
- Neinformiranost glede pravic (J13)

5. Odločitev za odhod

- Vztrajnost pri iskanju pomoči (A51)
- Nevzdržnost razmerja (H29)
- Odpoved telesa (J8)

6. Pomoč institucij

- Denarna socialna pomoč (A58)
- Pomoč nevladne organizacije (C60)
- Pomoč policije (D42)
- Začetna podpora CSD (D44)
- Topel odnos svetovalke (J10)
- Spodbudne besede (J11)

7. Samoinformiranje

- Iskanje pomoči na spletu (D41)
- Iskanje objektivnega mnenja (F51)

FORMALNA POMOČ

1. Slabosti

- Pomanjkanje podpore (A13)
- Naklonjenost institucij moškim (B74)
- Mediatorstvo na CSD (B75)
- Institucije spregledajo psihično nasilje (C56, J15)
- Dolgotrajnost postopkov (C58, D43)
- Finančno breme matere (C59)
- Nepoznavanje celotnega primera (C63)
- Menjavanje strokovnih delavk (D45, G25)
- Patologizacija otroka (D46)
- Grožnje CSD (D47)
- Opravičevanje povzročitelja (D48)
- Neupoštevanje posledic nasilja (D49, G20)
- Obtožujoča vprašanja institucij (D50)
- Očitki o »koaliciji z otrokom« (D51)
- Stiki pod nadzorom v času prepovedi približevanja (G16)
- Neposlušnost (G18, G24, H23)
- CSD na strani povzročiteljev nasilja (G19)
- Površnost policije (G21)
- Neoseben pristop (G24)
- Krivda žrtve (H24)
- Ponavljanje zgodbe (H32)
- Nepoznavanje področja nasilja policije (I28)

2. Pozitivno

- Fokus na blaginjo otrok (B76)
- Vztrajanje socialne delavke pri dogovorih (I29)
- Usmerjanje in informiranje (J12)
- Vztrajanje v postopku zaradi podpore (J14)
- Konstantna pomoč nevladne organizacije (J18)
- Dodatna pomoč (B77)

3. Izguba zaupanja

- Pazljivost z izjavami institucijam (G26)

PROCES OKREVANJA IN OSAMOSVAJANJA

1. Odpornost in postavljanje mej v času nasilja

- Upiranje nasilju (A26, A49, C37, F22)
- Vztrajanje pri zaposlitvi (D24)
- Poskusi zaščite otrok pred nasiljem (D34)

2. Prekinitev starih vzorcev

- Prepoznavanje nasilja, ozaveščanje otrok (B48)

2. Novo življenje

- Odkrivanje novih hobijev (A61)
- Samostojnost in neodvisnost (A62)
- Zdrav partnerski odnos (A63)
- Normalno življenje (B79)
- Izboljšanje življenja (D52)
- Olajšanje po odhodu (F61)
- Sprejemanje prihodnosti (F65)
- Nova samozavest (J17)